

Zondagsschoolboekje

Titel: De twee helften

Auteur: P. de Zeeuw J.Gzn.

Illustrator: Hein Kray

Uitgever: G.F. Callenbach, Nijkerk

Druk: 1

Jaar van uitgave: 1964

DE TWEE HELFTEN

P. DE ZEEUW J. Gzn.

DE TWEE HELFTEN

Met illustraties van Hein Kray

G. F. CALLENBACH N.V. - UITGEVER - NIJKERK

I. DE KOSTER KOMT OP ZIEKENBEZOEK

„Keetje, spin jij nog maar even door, dan ga ik de geit melken,” zegt Chiel Turenhout tegen zijn zusje. „Ik zal dan moeder vlug een kroes lekkere geitemelk brengen, daar zal ze best trek in hebben.”

„Dat denk ik ook, Chiel. Ik spin ondertussen nog een poosje door. 'k Zou zo graag deze wis wol nog klaar krijgen voor het donker wordt. Maar dan moet ik wel opschieten, want het begint al te schemeren.”

Chiel en Keetje zitten in het schuurtje, dat achter het huis staat. Ruim hebben ze het daar niet, maar ja, het kan niet anders. Ze werken altijd in het woonvertrek, maar nu moeder ziek is, kan dat niet. Ze heeft veel hoofdpijn en tamelijk hoge koorts en kan het gesnor van het spinnewiel onmogelijk aan haar hoofd hebben.

Het huisje van de Turenhouts staat in het gehucht Laag-Bussum, onder de rook van Naarden. Het is in het jaar 1572. Vader Turenhout is met de prins te velde getrokken en in jaren hebben ze niets van hem gehoord. Zou hij nog leven? Niemand, die het kan zeggen. En ondertussen verdient moeder Maaike de kost met spinnen voor een wever in Naarden. Het lovert wel niet veel op, maar ze kunnen er net van komen. De wever Arnout Lambrechtsz is een goed man. Hij betaalt wel wat meer, omdat hij met vrouw Turenhout te doen heeft. Haar man vecht voor 't land, voor de prins, en dat stelt Arnout zeer op prijs.

„Eigenlijk moesten we allemaal doen wat Joost Turenhout doet,” zegt hij vaak. „De prins heeft daarop gehoopt en je zou eens zien hoe gauw we dan de Spanjaarden het land uitgeveegd hadden. Maar ja, de meeste Hollanders geloven het wel.”

Als Arnout zover gekomen was met zijn redevoeving, hield hij

7

zijn mond, want hij was immers ook niet gegaan. Hij had een mooie lakenweverij in de Kloosterstraat in Naarden en die wilde hij niet graag prijsgeven. Bovendien was hij al oud.

Chiel is achter in het schuurtje bezig de geit te melken. Het is een best beestje en zij geeft veel melk.

„Ziezo Kee, da's klaar,” zegt hij voldaan. „Nu zal ik eerst moeder een kroes vol geven en dan kom ik vlug jou helpen. Dan kunnen we misschien voor donker nog klaar zijn. Wat denk jij, Keetje, zou moeder erg ziek zijn?”

„Dat geloof ik wel, Chiel, anders was ze al lang de bedstee uitgekomen. Het is niets voor moeder om de hele dag in bed te liggen.”

„Jammer toeh!” zucht Chiel, „ik hoop, dat ze maar gauw beter wordt.”

„Dat hoop ik ook.”

„Zeg Keetje, bid jij voor moeder?”

„Tuurlijk jò, jij toch zeker ook?”

„Jazeker, 's avonds voor ik ga slapen.”

Het blijft even stil en dan zegt Keetje: „Als God onze gebeden nu maar wil verhoren, Chiel.”

„Dat moeten we afwachten, Kee. Maar kom,” onderbreekt hij dit ernstige gesprek, „ik zal moeder eens gauw wat melk gaan brengen. Misschien knapt ze daar wel van op!”

Chiel loopt met zijn houten emmer met melk de schuur uit en het huis in. Voorzichtig komt hij de woonkamer binnen en op zijn tenen sluipt hij naar de bedstee.

„Slaapt u, moeder?”

„Nee Chiel, ik slaap niet, wat wou je?”

„Ik heb de geit gemolken en nu wil ik u een kroes melk geven, goed?”

„Best Chiel, ik heb trek in verse melk. Brood kan ik nog niet door m'n keel krijgen, maar melk gaat best.”

Chiel haast zich een nap vol schuimende melk bij zijn moeder te brengen. Dan vraagt hij: „Hoe gaat het nu, moeder? Bent u erg ziek?”

„Ik heb het goed te pakken, Chiel.”

8

„Moeder... eh... u zult toch niet... eh... sterven?” vraagt hij aarzelend.

„Dat denk ik niet, Chiel. Als de koorts maar weg is, zal het wel weer gaan.”

„O, gelukkig. Keetje en ik zouden geen raad weten. Vader is er niet en als u nu...”

„Als het Gods weg is, Chiel, moeten we erin berusten. Hij alleen weet wat goed voor ons is.”

„Zeker moeder, ja, dat is zo, maar...”

„Ik begrijp het best, Chiel. Maar ik denk, dat jullie niet bang behoeven te zijn. Ik zal wel weer gauw beter worden en misschien komt vader ook terug.”

„Ik hoop het, moeder. Dat zou fijn zijn!”

Moeder heeft ondertussen de nap leeggedronken.

„Nog één, moeder?” vraagt Chiel.

„Halfvol dan, Chiel.”

De jongen vult de kroes voor de helft en terwijl zij die leegdrinkt, kijkt Chiel door het raam.

„We krijgen bezoek, moeder,” zegt hij opeens. „Er komt iemand op het brugje toelopen.”

„Kun je ook zien wie het is?”

„Nee... wacht eens, ja, nu geloof ik toch, dat ik hem ken. 't Is de koster uit Naarden, Lendert Zoetebier, geloof ik. Weet hij, dat u ziek bent?”

„Dat weet ik niet. Hij kan het van Arnout gehoord hebben.”

„Best mogelijk! Ja hoor, hij is het, hij komt het brugje al over. Moet ik hem wegsturen en zeggen, dat u ziek bent?”

„Welnee jongen, laat die man maar rustig binnen. Ik heb nog wat met hem te bespreken.”

Chiel doet wat moeder gezegd heeft en als hij de koster heeft binnengelaten, gaat hij weer naar het schuurtje om zijn zusje te helpen.

De koster pakt een stoel en zet zich voor de bedstee.

„Zo zo, vrouw Turenhout,” begint hij. „Je bent ziek, zie ik wel. Ik hoorde het van de wever, van Arnout Lambrechtsz en ik

9

dacht: kom, ik moet ze eens gaan opzoeken. Je hebt het maar eenzaam, vrouw Turenhout.”
 „De kinderen zijn er gelukkig.”
 „Ja, dat is zo, dat is een hele aanspraak, maar ze kunnen toch je man niet vervangen.”
 „Nee, dat spreekt. Och, misschien komt Joost ook wel gauw thuis. Hoe zou het gaan met het leger van de prins? Weet je er iets van, Lendert?”
 „Alleen maar geruchten en die zijn niet best.”
 „Weet jij er soms iets meer van, Lendert?”
 „Dat leger is er niet meer; de prins heeft het ontbonden.”
 „Waarvoor heeft hij dat gedaan?”
 „Ze zeggen, omdat hij geen steun meer kon verwachten uit Frankrijk. Ik heb gehoord, dat ze daar in augustus¹ de Hugenoten hebben vermoord. Ook hun leider, Gaspar de Coligny.”
 „Verschrikkelijk, Lendert. Maar wat gebeurt er nu met de soldaten van de prins?”
 „Weet ik niet. Ze zullen denkelijk wel naar huis gaan.”
 „Dus dan zou Joost misschien thuiskomen?”
 „Als hij niet gesneuveld is, zal hij daarvoor zijn best wel doen.”
 „Ik hoop het van harte, Lendert. Ik heb al lang genoeg met de kinderen alleen gezeten en nu ben ik nog ziek ook. We beleven wel een bange tijd, hoor!”
 „Zeg dat wel, Maaike! En nu heb ik je nog niet eens alles verteld wat ik gehoord heb.”
 „Wat weet je dan nog meer?”
 „Zutphen is door de Spanjaarden veroverd en zoals ze zeggen, hebben ze daar vreselijk huisgehouden. Ze hebben de mensen gewoon de IJssel ingejaagd.”
 „Ontzettend, Lendert! Maar doet de prins dan niets?”
 „Dat zei ik je immers al; hij heeft zijn leger naar huis moeten sturen. Zijn geld was trouwens ook op.”

¹ Bleef een poosje stil. Vrouw Turenhout moest al deze jobstijdingen eerst even verwerken. Van de ellende van het land kwam

¹ 1572.

10

voorschijn haalde. „Kijk, 't is er een die Jacob van Liesveld in Antwerpen gedrukt heeft.”
 „Dat heeft hem z'n leven gekost!” zei Lendert.
 „Geen wonder, hij was zo dom geweest zijn naam en adres op het titelblad te drukken. Mijn mans vader, de oude Machiel, heeft hem gekocht!”
 „Wat wil je dat ik zal lezen?”
 „Graag Psalm 42, Lendert. Er ligt wel een stuk papier bij, geloof ik. Ik lees die Psalm vaak.”
 De koster pakte de bijbel aan en deed hem open. Maar meteen klapte hij hem weer dicht.
 „Ik kan hier geen letter meer zien, Maaike,” merkte hij op. „Misschien zal het gaan als ik bij het raam zit.”
 Hij stond op en nam zijn stoel mee naar het raam.
 „Hier kan ik het nog net zien,” zei hij, „'t Begint anders al aardig donker te worden. 't Is ook al november, moet je rekenen.”
 Daarop zocht hij de Psalm op. 't Was zoals Maaike had gezegd: er lag een stuk papier bij. Lendert keek er even naar en stak het toen haastig in zijn zak. Daarna begon hij heel plechtig te lezen. „Een onderwijzinge voor den Oppersangmeester onder de kinderen van Korah. Gelijk een hert schreeuwt nae de waterstroom; en alzoo schreeuwt mijne siele tot u, o Godt. Mijne siele dorstet nae Godt nae den levendigen Godt; wanneer sal ick ingaen ende voor Godts aengesichte verschijnen...?”
 Maaike lag aandachtig te luisteren. Zij dronk de woorden van deze troostrijke Psalm in als de dorstige grond de regen.
 Lendert was eindelijk klaar.
 't Had lang geduurd, want hij las heel langzaam, omdat het al schemerde, maar ook, omdat hij niet zo'n bijzondere held was in de leeskunst. Hij deed de bijbel dicht en legde hem naast Maaike in de bedstee.
 „Zo, en nu moet ik dadelijk opstappen, hoor,” zei hij vriendelijk.
 „Ik hoop, dat je gauw weer beter zult zijn. Het beste ermee en...”
 Verder kwam hij niet, want met een ruk vloog de deur open. Chiel stormde naar binnen.

12

ze opeens met haar gedachten bij haar eigen moeilijkheden en daarom vroeg ze: „Heb jij die andere helft van de kaart meegebracht, Lendert?”
 „Van de kaart, wat meen je? O, wacht eens, ik begrijp je al. Nee, die heb ik stil thuisgelaten.”
 „Maar waarom dan? Ik ben zo bar verlegen om geld, dat begrijp je toch wel. Arnout betaalt het werk wel goed, maar 't is toch te weinig om ervan te leven en daarom...”
 „Zou jij zeker willen, dat de Spanjaarden jouw duiten in handen kregen?” viel Lendert haar ruw in de rede.
 „De Spanjaarden? Wat hebben die ermee te maken?”
 „Naar ik hoor zeggen, trekken ze nu de Veluwe over naar Amersfoort. Ze moeten Nijkerk al gepasseerd zijn. En dan hebben we alle kans, dat ze Naarden komen opzoeken.”
 „Naarden opzoeken? Waarom, Lendert?”
 „Nou, kijk eens! Onze stad staat slecht aangeschreven bij de Spanjaarden. Ze noemen Naarden „de schuilplaats van de Wederdopers” en daarom zou het me niets verwonderen als ze kwamen opdagen.”
 „Ik hoop, dat God ons die ramp zal besparen,” zuchtte Maaike.
 „Dat hoop ik ook, maar ondertussen moet je er toch rekening mee houden. Hoe armer je bent, hoe minder last je van dat volk hebt. Ze komen alleen om te halen, reken dáárop!”
 „Als de zaken zo staan, heb je gelijk, Lendert. Maar nog eens, ik hoop hartelijk, dat je ongelijk zult krijgen!”
 „Kom,” zei Lendert na een poosje, „ik moet eens zien, dat ik thuiskom. Neeltje zal niet weten waar ik blijf.”
 „Och Zoetebier,” zei Maaike, „zou jij me eerst nog iets uit de bijbel willen voorlezen? Ik kan het niet, nu ik ziek ben en de kinderen lezen zo slecht, dat ik er niets van begrijp. Och ja, hoe zouden ze het ook geleerd moeten hebben?”
 „Geef de bijbel maar. Waar ligt hij? Of verstop je die nog altijd?”
 „Ik heb hem hier onder het stro in de bedstee liggen,” zei Maaike. „'n Mens kan nooit voorzichtig genoeg zijn. 't Is een kostbaar bezit, Lendert,” vervolgde ze, terwijl ze de bijbel te

11

„Moeder, we hebben die wol klaar, mogen we nu binnen komen? We kunnen in 't schuurtje niets meer zien!” riep hij.
 „Zeker jongen, jullie hadden al lang binnen moeten komen!”
 „Ja, maar Keetje en ik wilden die wis wol zo graag afhebben. Nou is 't zover, alles zit netjes op de haspel.”
 „Is dat garen voor Arnout Lambrechts?” informeerde de koster. „Dan wil ik dat wel voor je meenemen, Chiel.”
 „Hoeft niet,” zei de jongen. „Ik breng het morgen zelf wel weg, Zoetebier.”
 „Ja Lendert, dat mag hij nu voor deze keer zelf doen. Je begrijpt dat wel. Hij mag dan binnenkomen van de vrouw en Arnout betaalt hem dan de stuivers, die ze ermee verdiend hebben. Dat vindt hij een feest.”
 „Dat begrijp ik. Ik wilde hem een reisje naar Naarden besparen, omdat ik er toch heen moet, maar als hij het liever zelf

13

doet, is het mij natuurlijk al lang best. Nou, beterschap vrouw Turenhout, en gegroet. Dag kinderen!"

„Dag Zoetebier!" klomk het in koor.

Lendert opende de buitendeur en weldra hoorde men zijn voetstappen op het brugje. Daarop sloeg hij vlug de weg naar Naarden in.

„Wat is die kerel lang gebleven, moeder!" flapte Chiel eruit.

„Wat had hij toch allemaal?"

„We hebben een poosje gepraat, jongen. En hij heeft me uit de bijbel voorgelezen. Ook heeft hij me een en ander verteld. Wat denken jullie, kinderen? Er is alle kans, dat vader gauw thuis komt. Wat zeg je daarvan?"

„Fijn!" riepen ze allebei.

„Maar hoe kan dat, moeder? Hoe weet die Lendert dat nou? Of heeft hij u soms wat wijsgemaakt?" vroeg Chiel.

„Nee, dat zeker niet. Hij heeft me alleen verteld wat hijzelf bij geruchte heeft vernomen en zoveel moois was dat niet."

„En u zei juist, dat vader terug kan komen. Dat is toch zeker heel mooi?" moende Keetje.

„Zeker, als vader tenminste niet gesneuveld is. In dat geval zien we hem nooit weer."

„Maar als hij nu eens niet gesneuveld is – en dat zal vast niet, want vader is zo dapper – hoe kan hij dan thuiskomen?" vroeg Chiel.

„Omdat de prins zijn soldaten heeft moeten afdanken."

„Verschrikkelijk! Nu raken we die Spanjaarden nooit meer kwijt. Kee, dat zul je zien. Ik wou, dat ik wat ouder was, dan ging ik naar de prins," zei Chiel kordaat.

„De prins kan je niet meer gebruiken, jongen!" zei moeder.

„Nu goed, dan ging ik naar de watergeuzen. Die zijn toch zeker altijd nog aan 't vechten tegen de Spekken? Zij hebben toch maar lekker Den Briel veroverd."

„Kalm nou maar een beetje, Chiel," vermaande Maaïke. „Jij bent gelukkig nog niet oud genoeg. Vader is voor het land aan 't vechten en daarmee hebben wij onze portie al aardig gehad, zou ik denken. Ah, Kee heeft de ketel al boven het vuur ge-

14

II. MOEDER VERTELT CHIEL VAN DE TWEE HELFTEN

Nadat de koster vertrokken was, maakte Keetje brood klaar. De beide kinderen aten hun boterhammen, maar moeder Maaïke had geen trek. Zij dronk maar weer een kroes melk. Vóór dat ze naar bed gingen, vroeg Chiel of moeder koster Zoetebier goed kende.

„Ik vind hem maar een vervelende vent, moeder," zei hij. „Wat moest die kerel hier doen? Laat hij stil in Naarden blijven. We hebben hem immers niet geroepen?"

„Ho jongen, niet zo vlug. Die Lendert is nog een kennis van je grootvader. Hij heeft hem vroeger één van de twee helften in bewaring gegeven en dat stuk heeft hij nu nog. Ik dacht, dat hij het meegebracht zou hebben, maar hij had dat niet gedaan uit vrees voor de Spanjaarden."

„Een van de twee helften?" vroeg Keetje. „Moeder, Chiel en ik weten nergens van. Wat zijn die twee helften dan?"

„Luister maar, dan zal ik jullie dat verhaal eens helemaal vertellen. Jullie zijn er nu groot genoeg voor, jullie moeten het weten. Jullie grootvader woonde vroeger hier in Laag-Bussum op een grote boerderij. Jullie kennen die wel. Klaas Heimensz woont er nu. Ze heet „Oudervrucht"."

„O ja, die stee ken ik best," zei Chiel. „Is die mooie boerderij heus van grootvader geweest?"

„Ja jongen, maar grootvader heeft haar moeten verkopen en al zijn vee en zijn land erbij."

„Hé, wat jammer! Waarom deed hij dat?"

„Uit angst voor de vervolging. Vader en ik woonden er ook met jullie. Jullie waren toen nog heel klein. 't Zaleenjaar of zes, zeven geleden zijn, vlak na de beeldenstorm, dat koning Philips bevel gaf de ketters heel streng te vervolgen. Hij was woedend, omdat er mensen geweest waren, die de beelden in de kerken had-

16

hangen, zie ik," prees moeder. „Goed zo, kind, kook jij maar gauw gruttenbrij, want het wordt bedtijd voor jullie. Oeh Chiel, doe jij de vensters dicht, jongen, en geef dan de geit haar portie voor vannacht."

„Heeft ze al gehad, moeder," zei Chiel, terwijl hij de deur uitliep, om de luiken voor het raam te doen. Ondertussen had Keetje met een brandend takje een kaars aangestoken en daarmee was bij de familie Turenhout de novembernacht feitelijk begonnen.

15

den stukgeslagen. De meeste Hervormden waren daaraan onschuldig, maar daarop lette hij niet. Alle ketters moesten worden uitgeroeid. In Naarden was het vooral Hein de Pil, die de koning daarbij hielp. Hij was een zogenaamd zevenstuiversmannetje. Voor elke ketter, die hij aanbracht, kreeg hij zeven stuivers. De lulak werkte helemaal niet, maar leefde van het geld, dat hij met zijn ketterjacht verdiende. Een Roomse buurman kwam grootvader waarschuwen, dat Hein ook in Laag-Bussum op de loer lag naar ketters."

„Heette die vent Hein de Pil?" vroeg Chiel.

„Nee, zo werd hij genoemd. Hij heet eigenlijk Hein Wilde-man. Hoe hij aan die bijnaam is gekomen, weet ik niet, maar hij wordt steeds zo genoemd."

„Leeft hij nog?"

„Denkelijk wel. Hij woonde toen in Naarden en daar zal hij nog wel zijn. Maar goed: wij maakten ons zó bang, dat vader besloot met mij en jullie te vluchten. Dat deden toen duizenden mensen, vooral toen bekend werd, dat die vreselijke hertog van Alva op komst was. Die werd door de koning met tienduizenden zwartbaarden naar de Nederlanden gezonden. Maar grootmoeder Lena was juist hard ziek. Lena Geurtsen heette zij van zichzelf. Daarom besloot grootvader met haar op de boerderij achter te blijven. Als ze beter was, zou hij volgen."

Wij liepen naar Huizen, waar een visser ons met zijn schuit naar De Lemmer bracht. Vandaar gingen we lopen. Lieve kinderen, wat is dat een tocht geweest! Maar eindelijk kwamen we dan toch in Emden aan. Daar woonden toen heel wat Nederlanders. Wij hadden er een kerk en konden God dienen, zoals Hij dat in Zijn woord heeft gezegd."

Vader ging aan 't werk en verdiende het brood voor ons. Een jaar later kwam grootvader bij ons... alleen. Grootmoeder Lena was gestorven en daarna had grootvader alles verkocht. Dat was heel verstandig, want van de ketters, die vluchtten, nam de koning alles af. Ook van de mensen die ter dood gebracht werden, werden al de bezittingen verbeurd verklaard. Maar toen grootvader alles had verkocht, zat hij met een massa

17

geld, die hij onmogelijk kon meenemen. Hoeveel hij wel had, weet ik niet, maar ik heb nog onthouden, dat hij voor zijn koeien – hij had er veertien – vijftig gulden per stuk kreeg. Dat was een beste prijs. Ze zijn nu nog niet duurder. Grootvader besloot een zakje met geld mee te nemen naar Emden en de rest te begraven op een plek, die niemand wist.”

„Waar was dat?” vroeg Chiel.

„Och malle jongen,” zei Keetje, terwijl ze haar broer een duw tegen zijn schouder gaf, „moeder zegt immers, dat niemand die plek wist!”

„Maar grootvader wist het toch en die kon het toch zeker vertellen!” verdedigde Chiel zich.

„Jazeker, zo had het gekund, Chiel,” ging moeder verder. „Maar grootvader was een wijs man. Hij deed al zijn goudguldens, ja ja, het waren Carolusguldens van twintig stuivers elk, in een grote aarden pot. Hij legde er een briefje in, waarop hij schreef: „Dit is het eigendom van Machiel Turenhout van Laag-Bussum, om het geloof gevlucht naar Emden in Oost-Friesland.” Vervolgens deed hij de pot in een leren zak, bond die stevig dicht en toen ging hij op een donkere avond die pot begraven op een plaatsje, dat hij daarvoor had uitgezocht.

Toen heeft hij voor uit zijn Liesveld-bijbel een blanco papier gescheurd en daarop heeft hij een kaartje getekend. Hij moet dat zo hebben gedaan, dat je met deze kaart in de hand de plaats kon vinden waar hij de pot met geld had begraven.”

„Waar is die kaart nu, moeder? We kunnen dan proberen die pot te vinden, dan zijn we ineens uit de zorgen.”

Moeder Maaike lachte maar eens.

„Nee Chiel, zo eenvoudig is dat niet. Als grootvader die kaart meenam, liep hij kans, dat hij hem verloor of dat ze hem ontstolen werd. Daarom scheurde hij de kaart in precies twee gelijke stukken.”

„De twee helften zeker.”

„Precies, dat zijn nu de twee helften. Wanneer die tegen elkaar aangelegd worden, kan men de plek vinden waar de schat ligt. Maar met één helft begin je niets. De ene helft nam grootvader

18

mee op reis. Die heeft hij altijd zuinig bewaard en de andere helft gaf hij in bewaring aan Lendert Zoetebier, de koster. Lendert kon met die helft niets beginnen. Hij zou daarmee de plaats nooit kunnen vinden. Hij beloofde, dat hij het stuk goed zou bewaren en later aan grootvader teruggeven. Daarvan is nooit iets gekomen, want grootvader Machiel is in Emden gestorven. Zijn helft heeft hij toen aan vader gegeven en toen vader wegging, heb ik dat stuk gekregen.”

„Heb u dat nog, moeder?”

„Jazeker jongen, ik bewaar dat zuinig. 't Ligt in de bijbel en als Lendert de andere helft brengt, kunnen we proberen de schat te vinden.”

„Hè, waarom heeft die vent het stuk dan vanmiddag niet meegebracht?” vroeg Chiel.

„Dat zei ik jullie immers al. Hij durfde niet, omdat de Spanjaarden op komst zijn. Ze moeten al bij Amersfoort zijn en het

19

schijnt de bedoeling van Don Frederik, de zoon van Alva, te zijn, met zijn leger op te rukken naar Naarden. De Spanjaarden gaan dan natuurlijk aan 't plunderen en als ze hier een pot met goudstukken vinden, nou, dan begrijpen jullie best wat er dan gebeurt. We houden er natuurlijk geen duit van over.”

„Nee, misschien niet!” zuchtte Chiel.

„Daarom vind ik het heel verstandig van Lendert, dat hij de andere helft rustig thuis heeft gelaten.”

„Als hij die dan maar niet houdt, moeder!”

„Welnee jongen, wat heeft de man eraan? Hij kan er immers niets mee beginnen. Alleen als je de twee helften van de kaart hebt, dan pas kun je de plaats vinden waar grootvader het geld verborgen heeft.”

„Ja, dat is waar, hij kan er niets mee doen.”

„Maar waar is vader gebleven, moeder?” vroeg Keetje.

„Dat wilde ik jullie juist gaan vertellen, kind. We loefden daar in Emden heel gelukkig met elkaar. Maar in '68 wilde prins Willem proberen om ons land te bevrijden. Hij had al zijn kostbaarheden verkocht en voor het geld, dat ze hadden opgebracht, probeerde zijn broer soldaten te huren. In Emden waren heel veel Hollanders, die graag met Lodewijk meegingen en... vader ging ook. Ik vond het heel akelig, dat vader ons ging verlaten, maar grootvader was er nog en die had wat geld en hij verdiende ook nog wat, dus kon vader wat dat betreft wel gaan. Daar kwam nog bij, dat hij het zijn plicht achtte mee te helpen aan de bevrijding van het land. Als prins Willem en zijn broer er alles voor overhadden, mochten wij toch zeker niet achterblijven?”

„Nee, dat is duidelijk,” zei Chiel. „Als ik maar groot genoeg geweest was, moeder, zou ik vast en zeker met vader meegegaan zijn.”

En toen hij dit zei, keek hij zijn moeder en zijn zusje zo dapper aan, alsof hij Spanjaarden voor zich had.

Maar Keetje lachte hem in zijn gezicht uit. „Och ventje,” zei ze, „wat denk jij wel? Dat jij de Spanjaarden baas zou kunnen? Geloof daar maar niets van!”

20

„Och, wat weet jij daar nu van? Jij bent maar een meisje. Vechten tegen de Spanjaarden is mannenwerk!”

„O Chiel, Chiel, laat me niet lachen,” riep Keetje. „Moeder, hoort u dat? Vechten is mannenwerk! Moet je zo'n man eens zien! Zeg, hoe oud ben jij al, man? Dertien jaar, is 't niet?”

„Moeder, laat Kee nu eens ophouden!” riep Chiel.

„Hoor eens, kinderen, jullie vergeten helemaal, dat moeder ziek op bed ligt. Nu gaan jullie warempel ruzie zoeken, terwijl ik meende jullie het verhaal over de twee helften te moeten vertellen. Ik ben er nog niet eens mee klaar en nu beginnen jullie al ruzie te maken. En terwijl het mooiste nog moet komen.”

„Ook weer over de twee helften, moeder?” vroeg Chiel.

„Nee jongen, over die twee helften ben ik nu uitgepraat. Daarover valt niets meer te zeggen. Maar ik zei jullie immers al, dat Lendert gehoord had, dat de prins zijn leger had ontbonden?”

„Jazeker moeder, en dat vader dan wellicht thuis zal komen.”

„Als hij tenminste niet gesneuveld is, heb ik erbij gezegd. Maar laten we hopen, dat dit niet het geval is. De slagen bij Helligerlee en bij Jemmingen heeft vader overleefd, dat weet ik zeker, maar verder heb ik nooit meer iets gehoord. We moeten dus maar rustig afwachten.”

„Moeder, waarom zijn we niet in Emden gebleven?” vroeg Chiel opeens.

„Och jongen, dat kwam, omdat grootvader de vorige winter gestorven is. Voor hij stierf, gaf hij mij de ene helft van de kaart en zei, dat ik met jullie maar naar Laag-Bussum moest gaan. Ik zou van Lendert de andere helft krijgen en dan zou het gemakkelijk zijn om de pot met geld te vinden. Wanneer we de pot hadden, zouden we van het geld kunnen leven, totdat vader terugkwam.”

„Als we die pot nu maar hadden,” zuchtte Chiel.

„Dat komt nog wel,” zei moeder. „Maar vanavond kunnen we daar niets meer aan doen. Jullie moeten nu als de hazen naar bed, hebben jullie dat begrepen?”

Chiel klom tegen de ladder op en zocht zijn slaaphoekje op, terwijl Keetje bij moeder in de grote bedstee kroop.

21

III. „DAT KAN NIEMAND ANDERS GEDAAN HEBBEN DAN DE KOSTER!”

Chiel kroop wel in bed, maar slapen deed hij niet. Het verhaal dat moeder verteld had, had hem zó machtig aangegrepen, dat hij onmogelijk de slaap kon vatten.

‘t Was ook geen kleinigheid. Ze leefden hier in armoedige omstandigheden, terwijl ze eigenlijk heel rijk waren. Als ze die twee helften maar hadden, of eigenlijk die ene.

Moeder had de helft, die grootvader zelf gehouden had. Hoe kwam grootvader erbij om de andere helft aan die Lendert te geven? Vanavond had hij hem weer eens gezien, maar Chiel vond Lendert geen leuke man. Nee, hij moest zo gauw mogelijk die andere helft uit zijn handen zien te krijgen en dan aan ‘t graven gaan.

Zo lag Chiel de halve nacht te tobben over die twee helften, terwijl hij ze geen van beide ooit had gezien. Morgen zou hij direct aan moeder vragen of hij die ene helft alvast eens mocht zien. En dan zou hij als de hazen naar Naarden gaan om aan de koster de andere helft te vragen. Dat praatje over de Spanjaarden, die op komst waren, kon heel best een smoesje zijn. En met dat stellige voornemen viel Chiel toch eindelijk in slaap.

Heel vroeg al sprong hij uit bed. ‘t Was november en dus werd het laat licht. Maar Chiel wist zich te redden. Heel zachtjes daalde hij de ladder af, om moeder en Keetje niet wakker te maken, en toen ging hij naar het schuurtje om voor de geit te zorgen.

Ziezo, dat karweitje was al achter de rug. Hij had heel wat op zijn program staan, dus hij moest opschieten.

22

„O, da’s geen bezwaar, bij Psalm 42 ligt de andere helft van grootvaders kaart, dus dat is gemakkelijk. De volgende Psalm moet je hebben.”

„Ligt de kaart in de bijbel, moeder?” vroeg Chiel gretig. „O, geef me dan het boek maar aan.”

Moeder haalde de bijbel onder het stro vandaan en gaf hem aan Chiel.

De jongen pakte de bijbel en liep ermee naar het raam. Het daglicht was eindelijk doorgebroken en vlak voor het raam zou hij het best kunnen zien. Chiel bladerde in het dikke boek, maar vond geen bladwijzer.

„Ik zie geen kaart, moeder.”

„Och jongen, ‘t is zo ongeveer midden in het boek. De kaart zal naar binnen geschoven zijn. Kijk maar eens goed. Och Keetje, help jij Chiel even.”

Nu gingen Kee en Chiel samen aan het zoeken. Ze bladerden de bijbel door van voren tot achteren, maar nergens was de helft van de kaart te ontdekken.

„Nou, hij zit er niet in,” zei Chiel beslist.

„Och, jullie zoeken zeker niet goed,” zei moeder. „De kaart móet erin liggen. Toen grootvader mij die ene helft gaf – dat was in Enden – heb ik het papier direct in de bijbel gelegd en wel bij Psalm 42, omdat ik die Psalm zo vaak lees. Hij moet daar dus nog liggen.”

„Nee moeder, heus, Chiel heeft gelijk, we kunnen dat papier nergens vinden,” zei Keetje. „Hier hebt u de bijbel, kijkt u dan zelf maar.”

Vrouw Turenhout nam de bijbel en begon bladzij voor bladzij om te slaan. Dat was een heel karwei en het duurde dan ook nogal een tijdje voor zij er eindelijk mee klaar was. Maar toen zij de laatste bladzij had omgeslagen, deed zij het boek met een diepe zucht dicht. Ze had de helft van de kaart niet gevonden. „Jullie hebben gelijk, kinderen,” zei ze, „de kaart ligt er niet meer in. Dat is verschrikkelijk. Ik begrijp niet waar dat kostbare stuk papier gebleven is. Als we het niet terugvinden, kun-

24

Toen hij uit het schuurtje terugkwam, was Keetje al opgestaan en moeder was wakker.

Keetje lag op haar knieën voor de askolk en probeerde met hard blazen het vuur weer op gang te brengen.

„Ga maar op zij, dat zal ik wel even doen,” zei Chiel, terwijl hij de emmer met geitemelk op de tafel zette.

„Kijk, zo moet je dat doen, Kee.” Hij haalde zijn longen vol lucht en blies toen een ware storm de askolk in. Dit herhaalde hij enkele malen en werkelijk begon het vuur te gloren. Dor hout erop en toen was er al gauw een vrolijk vuurtje.

„Goedemorgen, moeder, bent u al wakker?”

„Ja Chiel. Wat zie ik, ben jij al in het schuurtje geweest? Nou, da’s flink, hoor, ik lust wel een kroes melk.”

„Ik heb het heel druk vandaag, moeder,” begon Chiel. „Ik moet immers het garen naar de oude Arnout Lambrechtsz, de lakenwever, gaan brengen? Nou, en als ik dan toch in Naarden ben, wil ik even naar Lendert, de koster, lopen, om die andere helft te vragen.”

„Ja maar jongen, Lendert zei toch, dat het met het oog op de Spanjaarden beter was om te wachten.”

„Leuterpraat, moeder! Ik geloof er niets van. En al komen de Spanjaarden, dan is het immers nog niets? We zullen die twee helften wel zo goed wegstoppen, dat de Spekken ze niet kunnen vinden. Nee nee, ik ga naar die Lendert toe. Waar woont hij, moeder?”

„In de Gasthuisstraat, direct bij de Gasthuiskerk. Dat is nu geen kerk meer. Het gebouw wordt nu als stadhuis gebruikt, maar Lendert woont daar altijd nog.”

„Mooi, ik zal die Zoetebier wel vinden!”

Onder het gebabbel van Chiel had Keetje voor het ontbijt gezorgd en toen dat afgelopen was, vroeg moeder of Chiel in de bijbel wilde lezen.

„Ik kan niet best lezen, moeder, dat weet u toch?”

„Je doet het te weinig, Chiel, je moet je meer oefenen. Vooruit, lees Psalm 43 maar, die is kort. ‘t Zal best gaan.”

„Ik kan die Psalm niet vinden, moeder.”

23

nen we ook nooit de schat van grootvader vinden en dat betekent, dat we arm blijven.”

Grimmig zei Chiel: „Begrijpt u het niet, moeder? Nou, ik begrijp het heel goed. Dat kan niemand anders gedaan hebben dan de koster, Lendert Zoetebier!”

„Jongen, jongen, voorzichtig een beetje. Je mag iemand maar niet zo lichtvaardig beschuldigen, dat weet je toch wel?”

„Maar ik doe het ook niet lichtvaardig,” zei Chiel. „De koster heeft immers de bijbel in handen gehad?”

„Jazeker, hij heeft mij Psalm 42 voorgelezen.”

„Precies wat ik dacht! En bij Psalm 42 lag ook de helft van de kaart, niet moeder?”

„Dat wil nog niet zeggen, dat hij hem eruit gehaald heeft. Het papier kan er wel eerder uitgeraakt zijn, misschien ligt het wel in het stro van de bedstee. Ik zal even opstaan en dan kunnen jullie zoeken.”

„U kunt zich die moeite wel besparen, moeder. Ik verzeker u, dat Lendert onze helft gestolen heeft!”

„Ho ho, niet zulke grote woorden gebruiken.”

„Nou, weggepakt dan. Maar hij heeft het, dat geloof ik zeker. Hij is toch de enige mens op de wereld, die er wat aan heeft, omdat hij ook de andere helft bezit. Nu heeft hij ze alle twee en dus kan hij nu ontdekken waar grootvader de schat heeft begraven. Misschien is de smeerpots er al mee bezig. O, ik moet er niet aan denken, dat die Lendert Zoetebier straks mooi weer speelt met het geld van opa Machiel!”

„Chiel, je moet niet zo doordraven, jongen,” vermaande moeder Maaikje. „Zoeken jullie nu eerst in de bedstee.”

Vrouw Turenhout verliet haar slaapplek en terwijl zij op een stoel voor het vuur zat, doorzochten Chiel en Keetje het stro van de bedstee. Er bleef geen strootje op z’n plaats. ‘t Werd een geweldige rommel in huis en het eind van het liedje was, dat de halve kaart niet voor de dag kwam.

„Nou, wat heb ik gezegd!” riep Chiel triomfantelijk, „die lelijke Lendert heeft onze helft meegepakt, daar is geen twijfel aan!”

25

Moeder begon nu ook te twijfelen. Zij wist zeker, dat zij het stuk nooit uit de bijbel gehaald had, maar ja... het was mogelijk, dat het ergens anders terecht was gekomen. Daarom stelde ze voor de hele kamer eens grondig te doorzoeken.

„Eerlijk gezegd heb ik daar geen zin in, moeder,” zei Chiel, „maar ik zal het wel doen, omdat u het zegt.”

Nu werd het woonvertrek onder handen genomen. Er bleef niets op z'n plaats, maar al het zoeken was vergeefs, de helft van de kaart kwam niet voor de dag.

„Zou jij nu toch gelijk hebben, Chiel?” vroeg moeder.

„Goed twijfel aan, moeder, ik heb het immers direct al gezegd. Niemand heeft er zoveel belang bij als de koster. Hij heeft de bijbel in handen gehad, terwijl u in bed lag. 't Was dus een koud

26

het naar de oude Arnout brengen. Ik breng dan nog weer enkele stuivers thuis.”

„Wat zeg je daar, Chiel, ga je naar Naarden?”

„Jazeker moeder, dat was toch de bedoeling? We zijn gisteravond klaargekomen. Ik moet nu weer wol hebben, anders kunnen we niets beginnen. Arnout zit op zijn garen te wachten en wij op het geld.”

„Ja, dat is ook zo, maar ik had toch liever...”

„Wat moeder? Dat ik thuisbleef? Maar waarom dan toch? Het garen moet immers worden afgeleverd! Dat weet u evengoed als ik.”

„Zeker Chiel, maar ik maak me bang.”

„Waarover?”

„Ik vrees, dat je in Naarden domme dingen gaat doen. Je bent zo kwaad op de koster en nu maak ik me zorgen over je. Misschien loop je wel bij Lendert binnen om er groot spektakel te gaan maken over die twee helften. Dat is het, waarover ik me zorg maak, Chiel.”

„U hoeft niet bang te zijn, moeder. Ik heb u toch al gezegd, dat ik met geen woord over de twee helften zal spreken, al zou Lendert nu hier op dit ogenblik vlak voor me staan.”

„Kan ik daar werkelijk op rekenen, Chiel?”

„Beslist, moeder. Ik weet heel goed, dat ik met geweld niets kan beginnen. Als ik de twee helften in handen wil krijgen – en dat wil ik beslist – dan zal ik dat heel listig in het vat moeten gieten.”

„Welke list gebruik je, broer?” vroeg Keetje.

„Dat mag jij nu eens weten, Keetje. De list die ik gebruik is... mijn mond houden!”

„Ba! Wat een flauwe vent ben je. Nu dacht ik, dat ik heel wat moois zou horen en nu weet ik nog niets,” bromde Keetje.

„Ik weet zelf ook niets, zus. Dat zei ik je toch al? De list, die ik gebruik is: mijn mond houden!”

„Ik begrijp Chiel best,” kwam moeder er nu tussen. „Hij wil alleen maar kijken en luisteren en op die manier zal hij proberen

26

kunste voor hem om die kaart eruit te halen. Hij heeft u toen bang gemaakt met de Spanjaarden, maar dat was maar apekool. 't Is hem om het geld van grootvader te doen. Hoe kon opa toch zo dom zijn om de andere helft aan Lendert te geven!”

„Grootvader vertrouwde hem. Hij was een vriend van grootvader, moet je rekenen, en dus lag het voor de hand, dat hij het stuk aan de koster in bewaring gaf.”

„Maar we moeten dat stuk terughebben, moeder. Als hij het niet teruggeven wil, steel ik het wel, maar hebben moet ik het. We lijden hier met z'n drieën armoede en de koster gaat straks als een rijke meneer leven. Dat mag toch niet! Alle dagen bent u druk aan 't spinnen voor Arnout. Keetje en ik doen ook mee, en dat is niet erg, maar als het niet nodig is, is het wel erg. Grootvader heeft goed voor ons gezorgd en nu zal de koster met de buit gaan strijken. Nee, dat gebeurt niet.”

„Maar wat wil jij dan, Chiel? Je kunt toch niet naar Lendert gaan en zeggen: mag ik de twee helften van grootvaders kaart terug? Als je dat vraagt, word je in je gezicht uitgelachen. Lendert zal zeggen: „Jongetje, waar heb je het over?”

„Maar zó dom zal ik ook niet zijn, moeder. Nee, Lendert zal van mij nooit te weten komen, dat ik hem ervan verdenk onze helft te hebben gestolen.”

„Wat wil je dan doen, Chiel?” vroeg Keetje.

„Dat weet ik nog niet, zus. Ik moet daar nog eens zwaar over denken,” zei Chiel lachend. „Maar ik bedenken best een middelje om de twee helften in mijn bezit te krijgen!”

„Hoe doe je dat dan, Chiel?” vroeg Keetje nieuwsgierig.

„Dat weet ik nog niet, zusje. En als ik het wist, zou ik het jou toch niet aan je neus hangen.”

„Flauwerd, waarom niet?”

„Omdat meisjes zo'n losse tong in de mond hebben. Ze kunnen geen geheimen bewaren en daarom zeg ik niets.”

Keetje keek boos.

„Niet boos zijn, zusje. Ik kan je nog niets vertellen, want ik weet zelf nog niets. Ik zei immers, dat ik er nog eens diep over moest nadenken. Zoek het garen nu maar gauw bij elkaar, dan ga ik

27

te weten te komen, waar de beide helften zijn. Is het zo niet, Chiel?”

„Precies geraden. Wanneer ik erachter wil komen waar de papieren zijn, moet ik mijn mond houden. Gelooft u ook niet, dat dit de beste manier is? Lendert zal van mij niet te weten komen, dat we de twee helften kwijt zijn. Hij weet dat natuurlijk wel, want hij heeft ze zelf. Maar hij moet denken, dat wij het niet weten. Op die manier maak ik een goede kans om ze op het spoor te komen.”

Moeder Maaike lachte maar eens. Door wat Chiel daarnet zei, was ze heel gerust. Zij wist nu zeker, dat haar jongen geen domme dingen zou doen.

Het gesponnen garen werd ingepakt en toen verliet Chiel het huisje te Laag-Bussum om in Naarden zijn spullen te gaan afleveren. Hij had moeder beslist moeten beloven, dat hij vóór donker thuis zou zijn. Maar eind november is het al vroeg donker en dus had Chiel niet zo heel veel tijd in de stad.

29

IV. CHIEL WORDT WEVERSKNECHT

Laag-Bussum ligt niet ver van Naarden. Chiel had dus geen lange wandeling te maken. Toch was die nog lang genoeg om eens rustig te overleggen wat hij nu eindelijk doen moest om de twee helften terug te krijgen. Hij liep allerlei plannen te maken, maar het ene verwierp hij nog vlugger dan het andere. Hij overlegde al of hij niet zou kunnen inbreken bij Zoetebier. Maar dat was te gek om over te praten. Zodoende zou hij nog met de schout en zijn ridders in aanraking komen. Stel je voor, dan zou hij in het torenhok terecht komen en moeder zou zich vreselijk ongerust maken. Nee, zo moest het niet. Maar hoe dan? Wacht eens: als hij eens met een of ander smoesje de koster en zijn vrouw uit hun huisje probeerde te lokken? En dan hij erin en gauw zoeken naar de twee helften. Zou het zo niet kunnen? 'n Ogenblik meende Chiel heus, dat dit de goeie manier was, maar honderd passen verder lachte hij er zelf om. Jazeker, wat dacht hij dan? Dat Lendert de twee helften alvast voor hem gereed zou leggen? Bijvoorbeeld op de tafel? Kom nou. „Nee jongen, zo onnozel moet je niet zijn,” zei hij tot zichzelf. „Op die manier krijg je de stukken nooit in handen. Dat moet je anders aanleggen.”

Maar hoe dan?

Hij nam het pak garens eens onder zijn andere arm. Die beweging deed hem aan de oude Arnout, de lakenwever, denken. En zo kwam hij op een goed idee. Ze werkten nu thuis met z'n drieën voor Arnout. Als hij dat eens in Naarden ging doen! Dan was hij in elk geval dicht bij de gewichtige papieren.

Jawel, maar de lakenwever had ze niet. De twee helften lagen bij Lendert. Hoe moest hij ze daar dan vandaan halen?

Ineens stond hij midden op de weg stil.

Hij was er! Jazeker, zo moest het! Dat was de enige manier. Wan-

30

ijzeren staaf. „Zo iets moet je hebben, daar sla je duizend Spanjolen mee dood, net als Simson. Breng jij ook zo'n ezelskinnebak mee?”

„Dat beloof ik je, Gijs. Als ik er tenminste een vinden kan.”

„Gauw dan maar, want ik geloof, dat ze er al aan komen. Maar Grijsze Gijs zal ze krijgen!”

En zo vervuld was hij van de naderende Spanjaarden, dat hij Chiel vergat en hard naar de Turfpoort liep.

Opgelucht vervolgde de jongen zijn weg. Hij hoopte hartelijk, dat hij die Grijsze Gijs niet meer zou ontmoeten. Je kon maar nooit weten. Als zo'n man het in zijn hoofd kreeg, zou hij je met zijn ijzeren bout wel morsdood kunnen slaan.

Ha, daar was de Kloosterstraat al en daarginds was het huis van Arnout Lambrechtsz, de laken-

wever. Er hing een spinnewiel aan de gevel, bij wijze van uithangbord.

Opgewekt stapte hij de werkplaats binnen. Nu zou het erop aan komen. Wanneer Arnout hem niet gebruiken kon, viel heel zijn mooie plan in duigen.

O, wacht eens, daar kwam Arnout al op hem toelopen. Hij vroeg: „Zo jongeman, wat is er van je orders?”

„Ik kom het garens brengen van vrouw Turenhout uit Laag-Bussum.”

„Zo, dat is best, hoor. Ben jij de zoon van vrouw Turenhout? Och heden, dat behoef ik niet eens te vragen, dat zie ik zo wel.

32

neer hij dat voor elkaar kon krijgen, maakte hij een goeie kans. Hij moest proberen bij Arnout werk te krijgen en dan bij Lendert in de kost. Dan was hij er vlakbij. Oren en ogen goed open. Dan moest het al gek gaan, als hij er niet achterkwam waar de twee helften verstopt waren.

Vol moed stapte Chiel nu verder. Hij naderde de stad al. Hoe meer hij over zijn nieuwe plan nadacht, hoe beter het hem beviel. Daar was de Turfpoort al.

Vlug liep hij onder de poort door, repten zich toen door de Turfpoortstraat naar de Kloosterstraat, waar Arnout woonde.

Maar halverwege de Turfpoortstraat kwam hij een grote vent tegen, die hem staande hield. De man had een zware ijzeren staaf in de hand en zag er zo dreigend uit, dat Chiel hem begon te knijpen als een ouwe dief.

„Ho jij eens even, maatje. Jij bent zeker een Spanjool? Dan zal Grijsze Gijs eens met jou afrekenen. Hij slaat alle Spanjolen dood met deze ijzeren staaf en jij gaat er ook aan, als je tenminste zo'n lelijke Spek bent!”

„Dat ben ik niet, Grijsze Gijs!” zei Chiel flink.

Hij had de man nooit gezien, maar deze had zichzelf zo genoemd, dus deed Chiel dat ook maar.

„O zo, jij kent me, hoor ik wel!” klonk het vrolijk.

„Jazeker Grijsze Gijs, of ik jou ken!” haakte Chiel daar gauw op in. „Iedere Naardenaar kent jou immers. Jij wilt de Spanjaarden weggijgen, is 't niet? Nou, dat wil ik ook!”

„Wil jij dat ook? Heus? Wel jongen, dan zijn wij vrienden. Vooruit, we gaan naar de Turfpoort om te zien of ze er al aan komen.” Maar dat was nu iets, dat Chiel niet paste. Hij zag aan de ogen van Gijs wel, dat deze niet bij zijn verstand was, dus kon hij het wel wagen hem om de tuin te leiden.

„Best, Grijsze Gijs,” zei hij. „Ga jij maar vast, want ik moet eerst dit pak thuis gaan brengen. Met zo'n pak onder m'n arm kan ik immers niet vechten.”

„Nee, dat is zo, dat is zo, met zo'n pak kun je niet vechten. Je moet zo iets hebben.” En daarbij zwaaide hij dreigend met de

31

Zo zo, kom jij het garens terugh brengen? Laten we maar eens zien. Wacht, loop even mee naar binnen, mijn ootje¹ heeft vandaag pannekoecken gebakken. Jij zult er best een paar lusten na zo'n lange wandeling.”

„Graag baas,” zei Chiel.

Hij liep met Arnout mee naar de woonkamer, die zich achter de werkplaats bevond.

„Vrouw,” zei de lakenwever, „dit is de zoon van vrouw Turenhout. Hij komt garens brengen en nu heeft hij jouw lekkere pannekoecken geroken. Je zult hem er een paar moeten geven, m'n ootje!”

„Dat kan, Arnout! Ga jij maar zitten, jongen. Zeg, lust jij een spekpannekoek?”

„Graag, vrouw Lambrechtsz.”

Het duurde geen vijf minuten of Chiel zat te smullen als een prins.

„Moet je weer een zak wol mee terugnemen?” vroeg Arnout.

„Je moeder wil zeker weer verder spinnen, is 't niet?”

„Ja ja, zeker, maar op 't ogenblik is ze ziek. Nu doen Keetje en ik het.”

„Hebben jullie dit pak garens ook gesponnen?”

„Jazeker, moeder kon niet. Ze was bang, dat u het niet goed zou vinden.”

„Jullie hebben het keurig gedaan, hoor,” mompelde de oude Arnout. „Ik kan geen foutje ontdekken.”

„O juist, ja, dat is mooi... maar... eh, wat ik zeggen wou, Lambrechtsz,” hakte Chiel. Nu hij ervoor stond, wist hij niet goed hoe hij de zaak moest aanpakken. „Zou het mogelijk zijn, dat ik bij u op de weverij kwam werken? Moeder kan met Keetje wel weer spinnen, als zij beter is.”

„Wou jij hier komen werken?” vroeg Arnout lachend. „Maar kerel, dat is toch geen doen. 't Is nu winter en dan elke dag van en naar Laag-Bussum lopen, met sneeuw en regen. Nee, dat vindt je moeder vast niet goed.”

¹ Naam voor zijn vrouw. Schatje betekent het en heel oude mensen gebruiken die benaming nu nog wel.

33

„Maar het was mijn bedoeling niet om heen en weer te lopen. Ik wilde 's maandags komen en 's zaterdags weer naar huis gaan.”

„O maar m'n lieve jongen, dat kan helemaal niet. Mijn ootje is veel te oud om elke dag voor jou te zorgen. Samen rommelen we nog zo'n beetje, maar een jongen in huis nemen, dat is veel te erg. Vind je ook niet, vrouw?”

„Nee, dat durf ik echt niet meer aan, hoor!”

„Dat was ook mijn bedoeling niet. Ik zoek wel een ander bij wie ik in de kost kan gaan, als ik eerst maar weet of ik bij u kan werken. Daar gaat het om.”

„Maar natuurlijk!” zei de oude man opgelucht, „werken kun je hier, hoor. Ja ja, ik vind het flink van je, zodoende komt er wat meer in. Wacht, ik zal je eerst betalen.” Hij trok een oud linnen zakje te voorschijn, rommelde wat in het geld en telde acht stuivers voor Chiel neer. „Daar,” zei hij. „Geef dat aan je moeder. 't Is eigenlijk zeven stuivers, maar ik maak er acht van, omdat jullie zo goed je best hebt gedaan.”

„Dank u wel, Lambrechtsz. En mag ik dan morgen op de weverij komen? Dan ga ik nu dadelijk een kosthuis zoeken!”

„Nou nou, jij zet er haast achter, jongeman. Wacht, ik zal je weer een zak wol meegeven!”

Chiel bedankte de oude vrouw voor de heerlijke pannenkoeken en liep toen achter Arnout aan naar de werkplaats, waar de zak, waarin hij het garen had meegebracht, gevuld werd met wol.

„Dus morgen kom je hier werken?” vroeg de lakenwever nog eens, bij het afscheid nemen.

„Als moeder het goed vindt, jazeke. Ik heb het moeder niet verteld, weet u. Het moest een verrassing voor haar zijn.”

„Juist. Nou, je bent een flinke jongen. Hoe heet je ook weer? O, Chiel. Nou Chiel, groet je moeder van me.”

„En hoeveel kan ik per week verdienen, Lambrechtsz?” informeerde Chiel nog vlug. „Daar zal m'n moeder ook benieuwd naar zijn.”

„Zeg haar maar, dat ik jou zes stuivers per week zal geven.”

„Fijn, Lambrechtsz, dan is moeder mooi gered!”

34

kon hij altijd nog vertellen, dat dit nu zijn list was om de beide helften te bemachtigen.

„Hoe kom je opeens op de gedachte om hier te komen werken?” vroeg Lendert. Met die vraag wakte hij Chiel uit zijn dromen.

„Och ja, dat komt, omdat moeder nu ziek is. Keetje kan niet zoveel spinnen en als ik nu bij Arnout werk, kan ik wat meer verdienen. Dat is de reden, Zoetebier,” zei Chiel.

„O juist, is dat de reden? Nou, ik moet zeggen, dat je een flinke jongen bent, Chiel. Je heet toch Chiel, is 't niet?”

„Jazeke, Zoetebier. Ik heet naar mijn grootvader Machiel Turenhout.”

„Juist juist. Wat ik zeggen wilde, je noemt me maar gewoon Lendert, hoor. Dat doet iedereen. Zoetebier beschouw ik als mijn zondagse naam. Dus dat is dan afgesproken. Jij kunt hier in de kost komen. Wanneer begint dat? Morgen al? Nou, dat is vlug. O ja, je moet tevreden zijn met een slaapplekje op de zolder, hoor. We hebben in deze kamer maar één bedstee en daarin slapen mijn vrouw en ik. En verder moet je ons drie stuivers kostgeld betalen. Dat kan niet anders!”

„Da's best, Lendert. En wat het slapen betreft: ik lig thuis ook op de zolder. Foei, wat ben ik straks geschrokken,” ging Chiel in één adem door.

„Zo zo, waarvan dan wel?”

„Ik kwam door de Turfpoort de stad binnen en daar liep zo'n grote kerk met een ijzeren staaf in zijn hand. Hij wilde er de Spanjaarden mee te lijf en hield mij voor een Spanjool.”

„O, ik begrijp het al, dat was Grijsze Gijs. Nou, maar hij zou je geen kwaad doen, hoor. Hij is alleen erg gebeten op de Spanjaarden. We krijgen nog eens een keer moeite met Grijsze Gijs, tenminste, als er ooit Spanjaarden in de buurt komen.”

Chiel vertelde hoe hij met een mooi praatje van Grijsze Gijs was afgekomen en dat hij nu bang was, dat de man daar nog in die buurt zou rondscharrelen.

Dadelijk bood Lendert aan hem tot de Turfpoort te vergezellen en dit aanbod greep Chiel met beide handen aan. Hij was heus

35

Chiel stond weer op straat en haastte zich nu met de zak met wol op z'n rug naar de Gasthuisstraat.

De woning van Lendert Zoetebier was vlug gevonden. Vlak bij de Gasthuiskerk woonde hij. Chiel trof het, want Lendert was thuis.

Hij herkende de jongen onmiddellijk en keek een beetje zuinig. Tenminste, dat meende Chiel. 't Was net of hij schrik in z'n ogen las, doch dat kon hij zich ook wel verbeelden.

„Ga zitten, jongen, wat kom je doen? 't Is toch niet erger geworden met je moeder?”

„Nee, gelukkig niet, Zoetebier. Moeder is alweer wat opgeknapt. Je moet de groeten hebben. Ik kwam eigenlijk iets vragen,” begon Chiel.

De koster keek argwanend.

Zouden ze de diefstal ontdekt hebben? vroeg hij zich af. Kwam hij nu om die twee helften vragen?

O, maar hij kreeg ze niet, hij kreeg ze nooit! En onwillekeurig dwaalden z'n ogen naar de plaats waar hij de papieren had verborgen.

„En wat wou je dan wel vragen?”

„Kijk eens, Zoetebier. Ik ga morgen werken op de weverij van Lambrechtsz, de oude Arnout, en nu kwam ik vragen of ik bij je in de kost mocht komen. 's Maandags kom ik en zaterdags-avonds ga ik weer naar huis. 't Is winter en daarom heeft moeder liever niet, dat ik elke dag heen en weerga. Zou dat kunnen?”

„Nou nou, jij vraagt nog al iets,” bromde de koster.

Maar Chiel zag duidelijk, dat hij opgelucht was.

„Hoor je dat, vrouw? Deze jongen wil hier in de kost komen. Wat denk je daarvan?”

„'t Is mij best, Lendert. We hebben zelf geen kinderen en ik vind het best leuk zo'n jonge brak in huis te hebben. Tenminste, als jij het goed vindt!”

Chiel zat te popelen. Wat liep dat allemaal gesmeerd vandaag. Wat zou moeder ogen opzetten, als hij het haar straks vertelde. Als zij het nu maar goed vond. Nu ja, als ze bezwaren had,

35

bang, dat hij Grijsze Gijs weer zou ontmoeten. De man zou hem immers gemakkelijk kunnen herkennen aan die zak op z'n rug. Samen gingen ze er op uit, maar in de Turfpoortstraat was geen Gijs te bekennen en toen Chiel eenmaal door de poort was en afscheid had genomen van Lendert, zette hij er de spurt in. 't Begon al te schemeren en hij wilde beslist voor het donker weer thuis zijn.

37

V. GELUKKIG ZITTEN ER KIEREN IN DE ZOLDER

Moeder Maaïke begon juist een beetje ongerust te worden, toen ze Chiel over het brugje hoorde komen.
 „Gelukkig, daar is de jongen!” zuchtte ze.
 „n Moment later stond Chiel in de huiskamer.
 „Mooi op tijd, moeder, vindt u niet?” vroeg hij lachend. „t Is nog niet eens helemaal donker.”
 „t Gaat wel, ik had je alleen wel wat eerder verwacht. Zo’n reis is het nu ook niet en bij oude Arnout ben je toch gauw klaar. Waar bleef je zo lang, Chiel?”
 „O moeder, ik heb zoveel beleefd. Ik zal straks alles wel vertellen. Waar is Keetje?”
 „In t schuurtje. Ze verzorgt de geit en dan komt ze binnen. Heb je geld gebeurd?”
 „Jazeker moeder, de lakenwever gaf me acht stuivers in plaats van zeven. Vindt u dat niet aardig van hem?”
 „Arnout is een beste man, hij helpt ons mooi door de moeilijke tijd heen.”
 „Het wordt nog beter, moeder. Luister maar eens naar het verhaal, dat ik straks doe als Keetje binnen is. Ha, daar komt ze al. Kee, meid, ik heb in Naarden toch zo’n gekke man gezien en nog gesproken ook. Grietje Gijs heet hij. Hij liep met een zware ijzeren staaf te zwaaien en daarmee wilde hij de Spanjaarden te lijf. En hij dacht, dat ik ook een Spanjaard was...”
 Opgewonden vertelt Chiel het verhaal over Grietje Gijs. Maar moeder Maaïke voelt best, dat er achter dit hele verhaal wel meer zal zitten. Chiel is eenvoudig bezig de weg effen te maken. Straks zal het hoge woord er wel uitkomen.
 En moeder heeft goed geraden.
 „O ja, moeder en Kee,” begint Chiel opeens, alsof het hem nu

38

zeg je. Maar hoe zal dat gaan? Ik ken mijn driftige jongen zo’n beetje. Dat kan je best je leven kosten, Chiel!”
 „Och welnee, moeder, geen sprake van. Ik zal heus mijn verstand wel gebruiken. Toe Kee, meid, help jij me eens een handje. Als mijn plan slaagt, hebben we immers een hoop geld en dan hoeft moeder niet meer te werken, daarom is het mij te doen.”
 Nu ging Keetje ook pleiten voor haar broer en het eind van t liedje was, dat moeder moest toegeven. Ze deed het met een bezwaard hart. Maar een andere manier om de gestolen papieren in handen te krijgen, wist ze niet. En zo gaf ze dan de zaak maar over. Het stond bij haar nu al vast, dat er geen spaan zou terechtkomen van het mooie plan, dat Chiel bedacht had. Wat moest zo’n jongen daar in Naarden beginnen, tussen al die grote mensen? En dan het dreigend gevaar van de Spanjaarden. Stel je voor, dat Lendert gelijk had en dat de Spanjaarden werkelijk naar Naarden kwamen? Als ze de stad belegerden, kon Chiel er niet meer uit. O, als zij de jongen toch maar niet behoefde te verliezen. Joost was al weg, die kwam misschien nooit meer en nu Chiel weer. Och och, wat was alles toch moeilijk. Er bleef haar niets over dan God haar nood te klagen en dat deed ze dan ook vóór ze die avond ging slapen.

De volgende morgen is Chiel al heel vroeg op. Hij gaat direct naar het schuurtje, melkt de geit, voorziet haar van voer en gaat dan in het woonvertrek het vuur aanblazen. Als Keetje opstaat is het al lekker warm. Moeder is alweer aardig opgeknapt, maar ze blijft toch nog een poos liggen.
 Als Chiel afscheid neemt, ligt ze nog te bed.
 „Zul je heel erg voorzichtig zijn, Chiel?” vraagt ze. „Ik heb de Heer gevraagd je te willen bewaren voor alle kwaad en ik zal dat blijven doen. Je komt dus zaterdagavond weer thuis?”
 „Ja moeder, en dan breng ik mijn eerste loon mee dat ik als weversknecht heb verdiend. Maar als ik de papieren te pakken heb, blijf ik geen minuut langer in Naarden, reken daar maar op.”
 „Ik hoop dat het zal lukken, jongen. Maar ik vrees.” Er wordt nu

40

pas te binnen schiet, „moet u eens horen. Ik had het gisteren over een list, weten jullie nog wel? Nou, en nu kan ik mijn list vertellen. Om het maar dadelijk te zeggen: ik ga morgen naar Naarden, werken bij oude Arnout en slapen bij kosten Lendert.”
 Hé hé, het hoge woord is eruit.
 Maar moeder schrikt ervan.
 „Chiel, jongen, wat vertel je me nu? Dat is toch maar een grapje zeker?”
 „Nee moeder, t is dodelijke ernst. Op weg naar Naarden heb ik het plan bedacht. Het is de enige manier om de twee helften weer in handen te krijgen.”
 „Zo, nou, ik begrijp er niet veel van, Chiel. Je zult me dat toch eens duidelijk moeten maken, jongen.”
 „Ik snap onze Chiel best, moeder,” zegt Keetje, „en ik vind dat hij een heel slimme jongen is.”
 „Laat hij me dat zelf maar eens vertellen, Kee!”
 Aan de toon waarop moeder spreekt, merkt Chiel wel, dat zij er nog weinig van moet hebben. Hij zal moeten praten als Brugman om zijn plan erdoor te krijgen. Maar hij heeft dat er graag voor over en dus steekt hij van wal.
 Moeder luistert met aandacht, maar schudt toch telkens haar hoofd.
 „Je laat Keetje en mij op die manier lelijk in de steek, Chiel, weet je dat wel? En als de Spanjaarden komen, wat dan? Lendert had het er immers over?”
 „O moeder, de Spanjaarden komen misschien niet eens. Lendert praatte net alsof hij bij Alva aan tafel had gezeten. Maar hij wilde u alleen maar bang maken, vanwege de papieren, die hij in zijn bezit heeft. Die twee helften moeten wij hebben, moeder, of niet soms?”
 „Jazeker Chiel, daar heb je wel gelijk in, maar ik vind, dat je er zo’n gevaarlijk middel voor gebruikt. Wat moet jij nu in het huis van Lendert doen, jongen?”
 „Kijken en luisteren, moeder, en als ik genoeg gezien en gehoord heb – toeslaan!”
 „Juist! En dat laatste maakt me nu juist zo bezorgd. Toeslaan

39

hartelijk afscheid genomen en dan gaat Chiel op stap. Keetje wuift hem op het brugje nog na.
 Maar diezelfde dag verschijnen de eerste Spanjaarden in Laag-Bussum en slaan daar hun tenten op. Keetje ziet ze met schrik voorbijtrekken. Gelukkig voorbijtrekken. De grote boerderijen doen ze aan, maar het kleine huisje van vrouw Turenhout gaan ze gelukkig voorbij.

Chiel doet de eerste dag flink zijn best. Arnout heeft schik van de vlijtige jongen. Hij belooft hem een stuiver daags, en dat is voor die tijd een braaf loon. Als t s avonds het werk gedaan is, gaat hij naar de Gasthuisstraat. Lendert Zoetebier en zijn vrouw Neeltje ontvangen hem hartelijk. Voor hij gaat slapen, krijgt hij nog een bord gruttenbrij en dan brengt Lendert hem naar de zolder waar hij zijn slaaphoekje heeft. De zolder kraakt geducht en Chiel is een ogenblik bang, dat hij erdoor zal zakken. Maar de kosten stelt hem gerust. „Je moet maar denken, Chiel,” zegt hij. „kraak-ijss is nog geen breuk-ijss. De zolder is oud, maar hij houdt het nog wel een poosje. Nu, welterusten jongen!”
 Voor hij gaat slapen, doet Chiel eerst zijn avondgebed en dan knipt hij in zijn strobied. t Is bar koud op de zolder, want beneden is er niet hard gestookt. Maar Chiel is moe en dus valt hij gauw in slaap.

De volgende avond is alles anders.
 Chiel moet vroeg naar bed, want er komt volk. Lendert heeft de visite zeker al verwacht, want Chiel vindt, dat de kosten wat zenuwachtig is.
 Opeens wordt de deur opengegooid en met een „goeienavond samen” stap er een grote, ruige kerel binnen, die door Lendert als Hein Wildeman wordt begroet.
 „Da’s Hein de Pil,” flist het door Chiels hoofd.
 Hij wordt naar bed gestuurd. Zijn bord gruttenbrij schiet erbij in. Dat is erg jammer, want als je zo’n bord brij op hebt, val je gauw in slaap. Dat heeft hij de vorige avond ondervonden. Chiel treurt niet om het gemis van de brij. Hij is van plan zo lang mo-

41

gelijk wakker te blijven, want hij brandt van nieuwsgierigheid. Wat moet Lendert nu met die Hein de Pil, zo'n zevenstuiversman? Dat deugt vast niet!

Het licht van beneden schijnt door de reten van de zolder en Chiel vindt het fijn, dat er zoveel kieren zijn. Nu kan hij veel horen en misschien ook nog een en ander zien.

Een tijdlang wordt er door de mannen over koetjes en kalfjes gepraat. Hij hoort ook de Spanjaarden noemen en Lendert vertelt over Chiels ontmoeting met Grijs Gij. Lendert heeft een fluitertoon, maar Hein de Pil kan zijn zware stem onmogelijk dempen. Hij hoort hem opeens zeggen: „Zou die jongen al slapen? Ik kan het niet te lang maken, Lendert. Ik wil nu graag tot zaken komen.”

„Ik zal eens even heel voorzichtig gaan kijken,” fluistert Lendert. Dit is voor Chiel het sein om een goede slaaphouding aan te nemen en zelfs probeert hij een beetje te snurken.

De ladder kraakt, Lendert steekt zijn hoofd door het trapgat en luistert. Gelukkig! De ademhaling van de jongen gaat regelmatig en hij hoort hem zachtjes snurken.

Voorzichtig daalt Lendert de ladder af.

„Hij slaapt als een marmot,” hoort Chiel Lendert verzekeren en dan zegt Hein: „Nou, dan maar vlug voor de dag met je papieren, dan kunnen we de zaak eens bekijken.”

„Praat niet zo hard!” waarschuwt Lendert.

Chiel is nu klaarwakker. Voorzichtig gaat hij overeind zitten en kijkt over de zolder heen waar de grootste kier zit. Die is gelukkig niet ver van zijn slaapplek verwijderd. Heel langzaam schuift hij erheen en loert erdoor.

Hij ziet Lendert opstaan en naar de verste hoek van de kamer lopen. De kamer is met rode estriken¹ belegd en in de hoek licht Lendert er één op.

„Jij hebt geen gek plaatsje uitgezocht, Lendert,” zegt Hein. „Onder zo'n estrik zoekt niemand die papieren. Nee, da's heus niet gek.”

„Ssst,” waarschuwt Lendert.

¹ Tegels.

42

Dan loopt hij naar de tafel en spreidt daar de papieren op uit. Chiels hart bonst in zijn borst. Daar beneden op de tafel van de koster liggen de twee helften van de kaart, die grootvader eens getekend heeft en die het geheim bewaren van grootvaders schat. Als hij die twee helften heeft, zal moeder uit de zorgen zijn, dan hebben ze geld in overvloed. Ja, „als”! Maar zal het hem ooit gelukken die waardevolle papieren te bemachtigen? Voorlopig heeft koster Zoetebier ze nog in zijn bezit. Maar – en dat is al heel mooi – hij weet nu waar de twee helften liggen. Het komt er nu op aan ze daar vandaan te halen...

Och heden, als dat maar lukt.

Chiel ziet nu hoe de twee helften netjes tegen elkaar worden gepast en hoort Hein zeggen: „Kijk, daar staat wat geschreven. Lees dat eens, Lendert, ik kan niet lezen, dat weet je. 't Is vast iets heel belangrijks, want het staat met grote letters bovenaan.” En dan leest de koster: „De schat waarvan deze kaart de plaats aanduidt, is begraven in een stuk grond, dat mijn eigendom is

43

gebleven. Zodoende kan er ongehinderd gegraven worden en behoeft niemand er een aandeel van te hebben. Aldus verklaart ik, Machiel Turenhout, in het jaar onzes Heeren 1569, den 10en Juni.”

„Da's heel mooi!” zegt Hein. „Niemand maakt ons wat als we gaan graven. Het komt er nu alleen nog op aan, koster, dat wij uitkienen waar dat stukje land ligt en waar dan weer de schat zit.”

„Praat niet zo hard! De buurt behoeft het niet te horen,” bromt Lendert. „We moeten het beginpunt zoeken. En dan is het verder aangegeven door zoveel passen naar links en dan weer zoveel stappen naar rechts. Allemaal erg ingewikkeld, Hein!”

„Best mogelijk, maar we moeten het nu uitzoeken, want we gaan zo gauw mogelijk graven. Wat denk jij van morgennacht, Lendert?”

„Mij best, als we uit de kaart wijs kunnen worden, tenminste. Hoe eer hoe beter natuurlijk. Hebben we de buit, dan verscheuren we deze kaart en kraait er nooit een haan naar.”

„Maar denk erom, vader: ieder de helft, hoor. Dat is afgesproken. Ik waag er mijn kop voor en dat doe ik niet voor een grijsstuiver. Ik moet de volle mep hebben.”

„Mensen, maak nu geen ruzie,” vermaant Neeltje.

Chiel, op de zolder, huilt. Daar zitten die twee smerige kerels het geld te verdelen, dat eerlijk van grootvader Machiel is geweest. Nu ja, verdelen... zover is het nog niet, maar het begint er toch op te lijken. O, wat zou hij nu graag naar beneden hollen, de twee helften van de tafel grissen en er dan mee vandoor gaan.

„Het is het geld van mijn grootvader, leukheids!” zou hij roepen, „en mijn moeder moet het hebben, 't is eerlijk van haar!”

Hij moet er zelf om glimlachen. Dat zou immers de grootste dwaasheid zijn! Die twee kerels konden hem immers maken en breken!

Nee nee, het parool is: kijken en luisteren en verder mondje heel secuur dicht.

„Ja, nu meen ik, dat ik het begin heb,” hoort Chiel de koster

44

zeggen. „Kijk, hier staat een grote zwarte stip. Vandaar uit moeten we gaan zoeken.”

„Wat schiet je daarmee op?” vraagt Hein. „Je moet toch zeker eerst weten waar dat stukje land ligt?”

„Dat heb ik al uitgedokterd.”

„Mooie vent ben jij. Daar heb je me niets van gezegd. Als je me soms op de hak wilt nemen, moet je vroeger opstaan! Heb jij dat begrepen, Lendert?”

„Wie praat er over „op de hak nemen”?”

„Ik! Dat hoor je toch? Ik laat me door zo'n miserabel kostertje, zo'n miezerig mannetje, niet bedotten, als je dat maar weet! Wat let me om die twee helften mee te pakken en er vandoor te gaan?”

„Stil nu, mannen, maak nu geen ruzie,” vermaant Neeltje. Ze weet best, dat Lendert het onderspit zal delven als het vechten wordt. Jammer genoeg weet Hein dat zelf ook.

„Neeltje heeft gelijk, Hein, we moeten geen ruzie maken,” valt de koster zijn vrouw bij.

45

„Maar dan moet jij eerlijk zijn! Wat heb ik aan die zwarte stip en al dat gepas en gemeet als ik niet weet in welk stukje land de schat ligt? Zeg baas, ik heb jou door. Netjes samen alles uitzoeken en als dat gebeurd is, weet Hein nog niets. Dan kan Lendert op z'n gemak zelf de pot uit de grond halen en heeft Hein het nakijken! Maar ik verzeker je, dat je dan voor de bijl gaat, koster!”

Bij deze verzekering geeft Hein een zware slag op de tafel, zodat de poten kraken.

„Wanneer je denkt, dat ik je wil bedriegen, heb je het mis, Hein,” zegt Lendert bedaard. „Ik zal je dat bewijzen door je direct te vertellen waar de schat ligt. Kijk, weet jij de boerderij „Oudervrucht” in Laag-Bussum te liggen?”

„Waar vroeger die Machiel Turenhout woonde? Zeker weet ik die.”

„Nu dan. De derde kamp land op Naarden aan, daar is een kleine melkbocht. Weet je dat?”

„Heel best!”

„Welnu, in die melkbocht zit de schat. Dat stukje land is het eigendom van Machiel gebleven.”

„Goeie praat! Zó wil ik het hebben,” zegt Hein. „Nu weet ik tenminste waar we aan toe zijn. Ik houd niet van dat stiekeme gedoe. Zo, en dan nu eens beginnen bij die grote zwarte stip.” Dat doen ze. Er wordt gepast, gemeten en gepraat en ten slotte weten ze dan toch hoe ze het moeten aanpakken om de schat te vinden.

Chiel is blij dat ze zover zijn. Hij wil al gaan slapen als hij Hein opeens hoort zeggen: „Het blijft dus afgesproken, dat we morgennacht gaan graven?”

„Natuurlijk, om twaalf uur bij de Turfpoort; jij neemt de poortwachter voor je rekening?”

„Daarop kun je rekenen!” verzekert Hein de Pil.

Chiel ziet hoe Lendert, met de twee helften, naar de hoek van de kamer loopt en ze weer onder de rode estrik deponeert. Maar het duizelt hem als hij denkt aan de afspraak van die twee kerels. Morgennacht gaan ze al graven. Wat moet hij beginnen?

46

VI. HET SPAANSE GEVAAR

De volgende morgen – het was 1 december¹ – werd Chiel wakker van de kou. Hij begreep, dat het die nacht hard gevoren had en hij hoopte hartelijk, dat hij niet lang kostganger bij Lendert zou behoeven te blijven. Dat zou ook zeker niet, als de kerels de volgende nacht zouden gaan graven. Wanneer zij de schat hadden bemachtigd, zou het voor hem geen zin meer hebben nog langer bij de koster te blijven. Heimelijk was hij blij met de vorst. Wat hem betrof, mocht het wel een steen dik vriezen. Ze zouden dan moeilijk in de grond kunnen komen.

Nadat hij eerst zijn morgengebed had gedaan en God had gevraagd om hem die dag te helpen, ging hij naar beneden. Welk groot gevaar er dreigde, wist hij toen nog niet. Hij was blij, dat Lendert in de askolk al een vuurtje had, zodat hij zich een beetje kon warmen.

„Lekker geslapen, maat?” informeerde de koster.

„Als een blok hout,” verzekerde Chiel, „en zo stijf ben ik nou ook. Wat is het op die zolder akelig koud, Lendert.”

„Ja, een beetje fris is het daar wel. Vannacht zal ik nog een paar oude zakken over je heengooien, dat zal wel helpen.”

„Graag Lendert!”

„Honger zeker? Nou, kijk maar eens op de tafel, daar staat je bord gruttenbrij nog. Je bent gisteravond zo vroeg naar kooi gegaan, dat de brij toen nog niet gaar was. Maar Neeltje heeft een bord vol voor je bewaard.”

Chiel ging aan het ontbijt beginnen.

Alles smaakte hem als koek, want hij had honger als een wolf.

Zodra hij zijn maal binnen had, ging hij de straat op. ¹ Was nog wel wat vroeg voor de weverij, maar in huis bij Lendert kon hij

¹ 1572.

46

De meest verwarde plannen vliegen door zijn hoofd, maar stuk voor stuk verwerpt hij ze weer. Hij kan niets beginnen tegen deze twee kerels. Als God het niet verhoedt, is de schat van grootvader verloren.

Chiel hoort niet meer, dat Hein afscheid neemt. Hij merkt ook niet meer, dat Lendert nog even tegen de ladder opklimt om te zien of de jongen slaapt. Nu, hij kan gerust zijn, Chiel slaapt deze keer heus. Hij is van dodelijke vermoeidheid en met veel verdriet in een diepe slaap gevallen waaruit de kraakstem van Neeltje hem de volgende morgen vroeg wekt.

47

onmogelijk blijven. Dus zwierf hij de stad door en kwam in de Turfpoortstraat.

Hé, wat was daar te doen? Achter in de straat, vlak bij de poort, stond een grote wagen met mest. Een paar mannen waren bezig de mest van de wagen af te gooien en in de poort te mikken. Er liepen een aantal jongens om de wagen heen, die gekheid maakten en met elkaar stoeiden. Chiel klampte er een aan en vroeg wat het betekende, dat die mest in de poort gegooid werd.

„O jò, dat doen ze om de Spanjaarden tegen te houden,” zei er een, die Jochem bleek te heten. „Ze zijn er de hele nacht al mee bezig,” verklaarde Jochem. „De Turfpoort is de laatste. De Koeipoort zit al zo dicht als een pot. Allemaal mest, jò, daar kan geen Spek door, denk dat maar niet.”

„Geen Spek?” vroeg Chiel. „Bedoel je, dat de Spanjaarden om de stad liggen?”

„Nou, dat nog wel niet, maar het komt er wel van. Mijn vader zei,” beweerde Jochem, „dat de Spanjaarden toch niet meer tegen te houden zijn, al gooien ze nog eens zoveel mest in de poorten. De grachten zijn vannacht dicht gevoren, ze kunnen dus gemakkelijk over het ijs.”

„Dat kan ze nog niet houden,” meende Chiel.

„Weet ik nog niet. Gisteren vroor het ook al en vannacht is het heel bar geweest met de vorst.”

„Maar waarom zegt je vader nu, dat de Spanjaarden hier binnenkomen?” vroeg Chiel.

„Jij komt zeker niet uit Naarden?”

„Nee, ik woon in Laag-Bussum, hier vlakbij.”

„Dat dacht ik al, anders zou je best weten wat er allemaal gebeurd is. Naarden heeft zich voor de prins van Oranje verklaard.”

„Nou ja, dat hebben andere plaatsen ook gedaan.”

„Zeker, maar die krijgen ook allemaal bezoek van Don Frederik, de zoon van Alva. En dan komt er nog bij dat Naarden een broeinest is van ketterij. Een goeie week geleden heeft Don Frederik een boodschap gestuurd, dat hij de stad wilde hebben,” vertelde Jochem verder, „maar de vrede schap dacht er niet aan. Zij stuurde een boodschap naar Diederik van Sonoy en nog

49

een paar aanvoerders met verzoek om hulp. Ze kregen mooie beloften, maar verder gebeurde er niets."

"Hé wat jammer," zuchtte Chiel.

"Nu zijn vanmorgen vroeg," ging Jochem verder, "enkele heren uit Naarden naar Amersfoort gegaan om met Don Frederik te praten. Joost Lubbertsz is er ook bij, dat is een oom van me," vertelde Jochem trots. "Zodoende weet ik alles zo goed, begrijp je?"

"Zeker, jij heet dus Jochem Lubbertsz?"

"Ja. Nu moeten die heren - 't zijn er zes - gaan proberen Don Frederik goedgunstig te stemmen. Vader zegt, dat het niets wordt. Je moet nooit een gunst vragen aan de Spanjaarden. Vechten, zegt vader, dat is het enige waar ze respect voor hebben."

"Zo denkt mijn vader er ook over. Die is al vier jaar lang tegen de Spekken aan 't vechten."

"Waar, zeg?"

"Weet ik niet. Hij is met de prins mee, maar we hebben in jaren niets van hem gehoord."

"Hij kan wel gesneuveld zijn," veronderstelde Jochem, maar daar ging Chiel niet op in. "Ineens zei hij: „Kijk eens, Jochem, daar gaat Grijs met zijn ijzeren staaf."

"Ken jij die kerel... eh... ja, hoe heet je eigenlijk?"

"Ik heet Chiel Turenhout. Of ik Grijs Gijs ken? Dat zal ik je vertellen." En toen volgde het verhaal van de ontmoeting, die Chiel een paar dagen tevoren met Grijs Gijs had gehad.

"Laten we meelopen," stelde Jochem voor, "hij haalt vast weer een grap uit."

"Ik lust hem anders niet, hoor. Ik vind die Gijs een gevaarlijk mannetje."

"Je weet toch, dat hij een beetje getikt is?"

"Ja, daar ben ik achtergekomen. Nou vooruit, ik loop met je mee, 't kan nog wel even, maar ik moet wel op tijd bij mijn baas zijn."

"Wie is jouw baas?"

"Arnout Lambrechtsz, de lakenwever."

50

"'n Beste man," beweerde Jochem, "ik ken hem goed, want wij wonen naast hem. Hij is nu ziek."

"Wat zeg je me daar? Gisteren toch nog niet."

"Och, de oude man houdt zich groot, maar hij is al een hele tijd ziek. Toch blijft hij maar in de weverij. Hij kan zijn werk niet loslaten. Maar vanmorgen moest hij blijven liggen, hoor. En zijn vrouw was al ziek. Nu liggen ze dus allebei. Moeder helpt ze zo'n beetje voort."

"Zeg Jochem, kijk eens, wat doet Gijs nou?"

De jongens draafden naar de Turfpoort en zagen, dat Grijs Gijs op de mestwagen was geklommen. Hij zwaaide zo gevaarlijk met zijn ijzeren staaf, dat de man, die de mest loste, haastig van de wagen sprong. Als een generaal stond Gijs op de wagen en schreeuwde al maar tegen de Spanjaarden. Hij zou ze allemaal met een ezelskinnebak doodslaan, schreeuwde hij, net als Simson de Filistijnen had gedaan.

"Zijn er Spanjaarden in de buurt?" vroeg Chiel aan de man, die de mest aflaafde.

"Jazeker, dat heeft Gijs wel goed. Er zwerven kleine troepjes Spanjaarden langs de gracht."

Opeens hoorden ze Grijs Gijs een grote schreeuw geven en toen ze opkeken, zagen ze hoe hij met kracht zijn ijzeren staaf over de muur slingerde.

Direct daarop ontstond er buiten de stad een groot rumoer en men hoorde Spaanse vloeken.

"Ga je mee, dan gaan we kijken wat er gebeurd is?" stelde Jochem voor.

"Hoe kan dat nou, jô?" vroeg Chiel.

"Ik weet een plekje waar je op de muur kunt komen. Als je daar staat, kun je een heel eind het land in kijken."

Chiel draafde met Jochem mee en toen ze eindelijk op de muur stonden, zagen ze, dat de ijzeren staaf van Grijs Gijs een verschrikkelijke uitwerking gehad had. Er lagen drie of vier Spanjaarden in het gras, dat langs de gracht groeide. Ze waren blijkbaar gewond. Hun kameraden stonden er omheen en er werd druk gepraat. Toen verscheen er opeens een officier. Aan

51

hem werd breedvoerig verteld wat er was gebeurd. De jongens zagen, dat hij nu en dan heel nijdig naar de stad keek. Dat voorspelde niet veel goeds. De mensen in Naarden konden er beslist op rekenen, dat hun stad belegerd zou worden.

"Als dat gebeurt, zijn we zo voor de haaien," zei Jochem, "want mijn oom zegt, dat er veel te weinig eten in de stad is. We houden het geen week uit. 't Zou veel beter zijn als de vroedschap het met de Spanjaarden op een akkoordje probeerde te gooien. Misschien komen we er dan nog goed af."

De jongens zagen hoe de gewonden werden weggedragen en ze begrepen, dat dit muisje nog wel een staartje zou hebben.

"Zeg Jochem, ik moet nodig naar mijn werk, hoor," zei Chiel opeens. "Loop je zover mee?"

Samen gingen ze op stap naar de Kloosterstraat, waar Chiel de weverij binnenliep.

"Je bent laat, kameraad!" werd er geroepen. "Denk erom, vandaag wat harder werken! De oude baas is ziek."

"Ik zal mijn best doen," beloofde Chiel. Ondertussen had hij heimelijk schik, dat Naarden ingesloten werd. Nee, dat was het toch niet. Hij vond het vreselijk, dat de stad belegerd zou worden. Nu kon hij zaterdagavond niet naar huis. Dat was heel jammer. Maar heel mooi was, dat Lendert en Hein nu vannacht beslist de stad niet zouden kunnen verlaten.

Chiel moest lachen, als hij dacht aan de afspraak, die de twee schavuiten hadden gemaakt. Hein had immers beloofd, dat hij de poortwachter van de Turfpoort voor zijn rekening zou nemen. Hoe moest dat nu? De hele poort lag tot aan het vervulft vol met mest. Hij zag de schatgravers al bezig om een gat door die mest te graven. Nee, bij al de narigheid was dat voor Chiel een mooi lichtpuntje. De rabauwen Lendert en Hein zouden in de komende nacht beslist de schat van grootvader niet kunnen opgraven. Bij al de narigheid, die er in Naarden was, vond Chiel dat een prettige gedachte.

Het zou er nu om gaan die twee helften te bemachtigen. Hij wist waar ze verstopt waren. Als de schelmen die kaart kwijt waren, konden ze niets beginnen, dat had hij wel begrepen.

32

Ze wisten nu wel, dat de pot met geld in de melkbocht voorbij "Oudervucht" begraven was, maar aan die wetenschap hadden ze niets, wanneer ze de kaart er niet bij hadden. "O," dacht Chiel onder het werk, "als ik toch de kans eens krijg om die twee helften onder de estrik weg te halen. Misschien lukt het me met de noen. Maar Lendert zal er wel voor zorgen, dat hij of Neeltje, een van tweeën, in de kamer is als ik er ben. Nou ja, we zullen wel zien. Voorlopig beginnen ze niets en dat is alvast fijn."

53

VII. CHIEL ZET DE KOSTER EN Z'N VROUW ACHTER SLOT

Chiel deed die morgen zijn werk op de weverij, maar met zijn hart was hij er niet bij. Dat was ook het geval met de andere gezellen. Ieder zat met de benauwende vraag of de Spanjaarden die dag Naarden zouden binnenkomen.

In de loop van de morgen wipte Jochem Lubbertsz de werkplaats binnen. Hij liep naar Chiel en zei: „'t Is mis, jô. Mijn oom is net teruggekomen en Naarden is al overgegeven.”

Dadelijk kwamen de andere knechts om hem heen staan. „Wat vertel jij daar, jongen?” vroeg een getrouwde man. „Dat onze stad aan de Spanjaarden is overgegeven? Sakkerlijsjes, da's toch niet waar?”

„Zeker is dat waar. Mijn oom, Joost Lubbertsz, is toch mee geweest met de heren. Mr. Lambert Hortensius, de rector, heeft het woord gedaan; die schijnt Spaans te kunnen spreken.”

„Nou jô, vertel eens op, hoe is dat gegaan?”

„Ze hebben Don Frederik niet te zien of te spreken gekregen. Op hun verzoek om hem te mogen spreken, kregen ze ten antwoord, dat ze zich maar met Juliaan Romero moesten verstaan. Toen zijn ze naar Romero gegaan en hebben met hem afgesproken, dat de stad aan Don Frederik zou worden overgegeven. De soldaten moeten binnen gelaten worden, maar Romero heeft uitdrukkelijk verzekerd, dat het leven en het bezit van de burgers gespaard zullen worden. Wel was hij heel nijdig over die ijzere staaf waarmee Grijsje gisteren enkele Spanjaarden heeft verwond.”

„Geloven jullie dat, jongens?” riep de getrouwde knecht. „Ik geloof er geen spaan van!”

„Mijn oom heeft het zelf gezegd,” zei Jochem.

„Dat geloof ik best, kerel. En Romero zal het ook wel hebben

54

jaarden. Ha, daar liep de man, omstuwd door een aantal mensen. Stil, hij begon zijn bekendmaking weer.

„Aangezien nu de stad in handen des konings is, zo beveelt Don Frederik, dat alle burgers zich zonder wapens naar de Gasthuiskerk moeten begeven om daar opnieuw trouw te zweren aan de koning! Zegt het voort!”

Zegt het voort! Nou, daar zou Chiel wel voor zorgen. De eerste, die het van hem te horen zou krijgen, zou de koster zijn. Overigens behoefde hij zich van dit bevel niets aan te trekken. Hij was immers geen burger van Naarden. Nou ja, Laag-Bussum behoorde wel tot Naarden, maar dan viel hij nog niet onder dit bevel. Hij was immers nog maar een jongen. En jongens mogen geen eed afleggen. Wacht eens even, als de koster met z'n vrouw naar de kerk ging, kreeg hij een mooie kans om de twee helften te pakken. Op een draffie liep hij naar de Gasthuisstraat waar Neeltje hem al in de deur opwachtte.

„Zo jongen, ben je daar? Het eten staat al op tafel. Je bent laat vanmorgen!”

„Dat klopt,” zei Chiel, „eerst ben ik bij Arnout geweest en toen heb ik staan luisteren naar de omroeper. Heeft Lendert het nieuws al gehoord?”

„Lendert is niet thuis!”

Er ging een schok door Chiel.

Zou die koster er nu toch met Hein de Pil op uit zijn? Zouden

56

gezegd, maar ik geloof nooit, dat ze zich aan hun woord zullen houden. Zeg Jochem, komen ze al binnen?”

„Zodra de mest uit de poorten weggeschept is, ja.”

„Dan ga ik naar huis en probeer met m'n vrouw en kinderen weg te komen. Mij niet gezien bij de Spanjaarden, ik vertrouw ze voor geen duit!”

Hij holde de weverij uit, naar huis.

„Die kerel ziet het maar somber in,” zei Chiel, „zou het nu heus zó erg worden?”

„Ik denk het niet, hoor,” meende Jochem. „Mijn oom is ten slotte ook niet gek en die andere heren evenmin. Maar kom, ik ga eens kijken hoe het er nu voorstaat. Gegroet!”

Chiel zou graag met zijn makker meegegaan zijn, maar dat ging niet te best. Hij was in dienst van Arnout en moest dus bij het weefgetouw blijven.

Het meest zat hij in angst over de twee helften.

't Was waar, de koster kon nu de stad niet uit, maar wat zou hij met de papieren doen? Als hij ze maar stil onder de estrik liet liggen, maakte hij nog een flinke kans ze in handen te krijgen. Hij kon zijn gedachten bijna niet bij zijn werk houden en was blij, toen de klok van de Grote Kerk eindelijk twaalf uur sloeg. Nu kon hij naar zijn kosthuis.

Even wipte hij nog bij de oude Arnout binnen om hem te vertellen wat er aan de hand was. Hij en zijn vrouw lagen ziek te bed en een buurmeisje verzorgde de oude stakkers.

„Doe jij de weverij maar op slot, jongen,” zei Arnout, „er komt vandaag toch niets meer van werken. En pas maar op voor de Spanjaarden, hoor. Ik vertrouw ze niet. De Heer moge onze stad genadig zijn!”

Chiel deed wat de baas gezegd had. Hij kon niet weten, dat hij de oude Lambrechtsz voor het laatst had gezien.

Op weg naar de Gasthuisstraat, hoorde hij plotseling 't koperen beken van de stadsomroeper klinken.

Hij liep vlug een dwarsstraat door om te horen wat de man te zeggen had. Dat zou vast niet gaan over afslag van vis of over een verkoping, maar verband houden met de komst van de Span-

55

ze proberen, om buiten de stad te komen en dan vannacht toch hun slag slaan? Dat zou verschrikkelijk zijn.

„O... eh, maar ik wou zeggen, dat de omroeper zei, dat alle burgers in de Gasthuiskerk moeten komen om een eed van trouw aan de koning af te leggen.”

„Weet ik al,” knorde Neeltje, „Lendert moest ervoor op het stadhuis komen. De kerk moet in orde zijn! Eet nou maar gauw, want misschien komt er de hele dag niets meer van.”

't Was een pak van Chiels hart. De koster was er dus niet tussen-uit en de twee helften zouden dus vast nog onder de estrik liggen. Tersluiks keek hij eens naar het hoekje waar de losse tegel lag. O, als hij toch eens even alleen in huis was, wat zou hij die papieren gauw te pakken hebben.

Hij was nog niet klaar met eten, toen Lendert binnenkwam. Chiel zag duidelijk, dat hij heel bezorgd keek.

„Zo jongen,” begon hij, „ben jij er ook? Je hebt zeker het nieuws al gehoord? Dat ziet er niet zo mooi uit. Ik moet nu naar de kerk, alle deuren gaan ontsluiten en binnen de boel wat aan kant zetten. Er worden vanmiddag veel mensen verwacht. Wil jij me even helpen, Chiel?”

„Nog een paar happen, Lendert, dan ben ik klaar. Ja, ik heb het nieuws gehoord. Wat denk jij ervan? Vertrouw jij het zaak-je?”

„Voor geen halve duit!” zei Lendert met overtuiging. „Als ik reken hoe ze in Zutphen hebben huisgehouden, dan bestaat het eenvoudig niet, dat ze zich in Naarden als lammetjes zouden gedragen.”

„Wat willen ze toch met die eedaflegging?”

„Weet ik niet, maar 't zal vast niet veel goeds zijn.”

„Dus jij en je vrouw gaan zeker niet naar de kerk?”

Het was voor Chiel een heel belangrijke vraag. Wanneer ze gingen, was hij alleen in huis en dan...

Maar het antwoord sloeg alle hoop de bodem in.

„We denken er niet aan. Ik ga nu de boel in orde maken, maar om twee uur zien ze mij daar niet, dat kan ik je verzekeren! Kom, ben je klaar? We moeten nu gaan!”

57

Chiel was klaar, hij dankte en liep met de koster mee. Maar onderwijl was hij bezig met de vraag: hoe kom ik alleen in huis? Wanneer Lendert en Neeltje naar de kerk waren gegaan, zou de zaak heel eenvoudig zijn geweest, maar nu gingen ze niet. Wat moest hij nu verzinnen?

Ze waren bij de kerk en deden hun werk. Lendert zette alle deuren los en binnen werd alles weggesjouwd wat in de weg stond.

Praten deden ze geen van beiden. De koster en de weversknecht zaten allebei met een probleem.

Chiel moest er heimelijk om lachen, want beider probleem betrof dezelfde zaak, namelijk de beide helften van de kaart van grootvader.

De jongen vermoedde, dat het niet alleen de angst voor de Spanjaarden was, die Lendert ervan weerhield naar de kerk te gaan. De twee helften zouden daar zeker ook een woordje in meespreken. Het kwam er dus op aan hem op een of andere manier bang te maken, zodat hij niet in zijn huis zou durven blijven. Maar hoe moest hij dat nu klaarspelen?

„Zo, we zijn klaar,” verklaarde Lendert. „Ga je mee? Dan gaan we naar Neeltje.”

De vrouw ontving hen met groot gejammer.

„Wat moeten we toch beginnen, Lendert?” vroeg ze. „Durf jij naar de kerk? Ik heb eerlijk gezegd het hart niet, en jij?”

„Ik ook niet, Neel. En we gaan niet, wees maar gerust. Ik zou alle mensen in Naarden wel willen toeroepen: „Ga toch niet!” Maar ja, dan had ik de langste tijd geleefd, reken dat maar.”

„Nee nee, dat moet je niet doen, Lendert, we moeten maar stil in ons huisje blijven, dat lijkt me het beste. Denk jij ook niet?”

„Ja Neeltje, dat zal misschien het beste zijn. Het is in elk geval veiliger dan naar de kerk te gaan. Wat moeten we daar doen? Een eed afleggen, zeggen ze. Maar hoe kan dat met zoveel mensen? Dat wordt immers niets. Nee nee, we blijven lekker hier!”

Maar dat was nu juist wat Chiel helemaal niet zinde. Op die manier zou hij immers die twee helften nooit in zijn bezit krijgen. Hij piekerde zich suf om een oplossing te vinden.

58

Hoor eens, daar heb je de omroeper ook in de Gasthuisstraat. 't Wordt tijd! Nou, zeg op, Chiel, wat bedoel jij?”

Chiel haastte zich niet erg. Hij vond het wel fijn, dat de koster, die de kaart gestolen had, nu zo lekker in de knijp zat. Maar toen Neeltje ook al begon te jammeren, dat hij het gauw zeggen moest, kwam hij ermee voor de dag.

„Kijk eens, Lendert, jij bent koster en dus heb je de sleutel van de toren. Als jullie nu eens in het torenhok gingen en ik deed de deur achter jullie op slot, dan kan niemand je vinden.”

„Da's een idee, Lendert!” riep Neeltje enthousiast.

„Ja ja, ho... ho eens e-even. Maar hoe komen we... we er weer uit? Wanneer niemand weet, dat... dat wij in de toren zitten, dan kunnen we daar wel sterven van honger, dorst en kou. Nee, het lijkt me niet erg.”

„Kom kom,” begon Chiel, „gebruik nou je verstand, Lendert. Ik heb de sleutel en ik haal jullie er dus weer uit.”

„Maar als jij het vergeet of... of de sleutel verliest.”

„Dan weet ik het beter,” zei Chiel. „Ik sluit jullie secuur in het hok en daarna schuif ik de sleutel onder de deur door. Op die manier kunnen jullie het torenhok uit als je wilt en niemand kan bij jullie komen. Je wacht bijvoorbeeld tot het donker is en alles veilig.”

„Dat is een prachtig idee, Lendert,” zei Neeltje dadelijk. „Op deze manier kan er niets met ons gebeuren en zitten we veilig.”

„Ja, dat denk ik ook, vrouw. 't Zal het enige zijn wat erop zit. Maar laten we wat eten en drinken meenemen.”

„En vooral opschieten, hè,” vulde Chiel het betoog van de koster aan. „Hoe eer jullie daar zitten, hoe beter. Straks komen de mensen naar de kerk en als het gezien wordt, dat jullie in de toren kruipen, is het natuurlijk fout.”

„Ja ja, dat is zo. Opschieten, Lendert,” zei Neel. „En jij, Chiel? Jij past dan zeker zolang op het huis?”

„Natuurlijk, vrouw Zoetebier.”

„Als je honger krijgt, neem je maar wat. Er ligt nog een lekkere worst op de plank en brood is er ook genoeg. Nou Lendert,

60

En toen ineens kreeg hij een idee, een reuze-idee naar hij meende.

„Ben jij er zeker van, dat je hier in huis veilig bent, Lendert?” vroeg hij.

Die vraag miste zijn uitwerking niet.

Lendert schrok ervan en vroeg: „Wat bedoel je?”

„Precies wat ik zeg! Zou je heus denken, dat je veilig bent als je in huis blijft zitten? De Spanjaarden willen, dat je in de kerk komt om een eed af te leggen. Je bent dus in overtreding wanneer je niet gaat. Nu zou ik bang zijn, dat ze de mensen, die niet gaan, eenvoudig uit hun huizen gaan halen. Als jullie dus in huis blijven, zullen jullie er denkkelijk toch bij zijn, geloof je dat ook niet?”

Lendert trok wit weg. „Vrouw, Neeltje, hoor je wat die jongen zegt?”

„Zeker Lendert, dat hoor ik net zo goed als jij.”

„Nou, en wat zeg jij ervan?”

„Dat Chiel gelijk heeft. We kunnen niet rustig in ons huisje blijven zitten en anderen naar de kerk laten gaan. We zullen ons moeten verstoppen.”

„Ja, ja... mis... misschien w-well” hakte Lendert. Hij keek z'n kamer eens rond, maar vond geen schuilplaats. Die was er in zo'n huisje niet.

Inwendig had Chiel schik. Die Lendert kon de twee helften van de kaart nog wel verstoppen in zijn huisje, maar zichzelf en zijn vrouw opbergen, dat ging niet.

„Maar waar moe... moeten we ons... ons dan ver... verstoppen, Neel?”

Neeltje haalde de schouders op.

„Weet ik niet! Dat zal jij moeten weten, Lendert!”

„Maar ik weet het evenmin. Zeg Chiel, heb jij niet een goed idee?”

„Een puik idee!” lachte de jongen. „Een idee, dat alleen maar te gebruiken is voor een koster.”

„Zeg op, zeg op,” riep Lendert. „Je maakt me nieuwsgierig...”

59

ben je klaar? Dan gaan we. Ik zal niet gerust zijn vóór ik in het hok zit.”

Lendert was klaar. Hij keek nog angstig zijn huis rond.

Hij denkt natuurlijk aan de twee helften, veronderstelde Chiel. Maar toen ging hij toch, en zo liepen ze met z'n drieën naar de toren.

Ze troffen het best. Er was niemand te zien op straat. De mensen zaten in huis en gebruikten het noemen. Het duurde nog wel een uur vóór ze naar de kerk moesten.

Lendert opende de toren deur en liet Neeltje naar binnen gaan. Daarop ging hijzelf en Chiel volgde. Hij moest toch eens even zien waar zij bleven. Het was een zeer somber hok. De touwen waarmee de klok werd geluid, hingen er, en er stond een ruwe bank. Ze konden dus nog behoorlijk zitten.

Neeltje legde er dadelijk het meegebrachte eten op en zette de kruik met licht bier eraast.

„Ziezo, nu sluit ik het hok,” zei Chiel. Hij had Lendert het hok vanbinnen wel kunnen laten sluiten, maar Chiel wilde geen risico nemen. Hij wilde zeker weten, dat de deur goed op slot zat. Daarom handelde hij schijnbaar een beetje dwaas.

„Maar denk erom, dat je de sleu... sleutel...,” begon Lendert. Hij kwam niet verder, want de deur sloeg al dicht en de sleutel knarste in het slot. Onmiddellijk daarop schoof Chiel hem onder de deur door en Neeltje riep nog: „Bedankt, Chiel!”

61

VIII. „IK HEB DE TWEE HELFTEN!”

Chiel voelde zich duizend pond lichter, toen hij Lendert en Neeltje in het torenhok opgesloten had.

Je moest maar op het idee komen! Nu kon hij ongehinderd naar het huis van de koster gaan en daar de twee helften onder de estrik vandaan halen. Dat moest hij nog wel even voorzichtig aanleggen. Hij was ten slotte in een andermaats huis. De burens zouden hem zeker geen last bezorgen, want die wisten, dat hij bij de koster thuis was. Als hij de stukken had, zou het zaak zijn zo spoedig mogelijk de stad te verlaten. Hoe dat moest, kon hij zich nog niet voorstellen. Hij vermoedde, dat de poorten wel streng bewaakt zouden worden en in dat geval zou het niet eenvoudig zijn er tussenuit te krijgen.

Wacht eens, hij kon, vóór hij de stukken opzocht, eerst wel eens met Jochem gaan praten. Dat was nogal een goochelme jongen en misschien zou hij er wel iets op weten om hem buiten de stad te krijgen. Met het opzoeken van de twee helften kon hij nog wel even wachten. Lendert en Neeltje zaten voorlopig goed opgesloten. Die zouden zeker vooreerst hun neus niet buiten de toren deur durven steken. En met die gewichtige papieren zo lang door de stad te zwerven, vond hij toch wel een beetje gevaarlijk. Chiel rekende erop, dat het zeker avond zou zijn vóór hij een kans kreeg om buiten Naarden te komen.

Vooruit, eerst maar naar de Kloosterstraat. Jochem woonde naast de weverij van Arnout Lambrechtsz, die was dus gemakkelijk te vinden. Toen hij had aangeklopt, deed Jochem zelf open.

„Ha die Chiel!” groette hij, „kom erin, kerel. Je komt juist op tijd. Vader heeft geen zin om het bevel van Don Frederik op te volgen. Oom Joost is druk met hem aan het praten, maar vader

62

dat verzeker ik je. Maar ga jij nu langzamerhand maar naar de kerk, anders kom je nog te laat!”

„Dat doe ik zeker,” zei Joost, „woord is woord en ik vind het heel gewoon, dat een vorst van een oproerige stad die zich overgeeft een eed van trouw vraagt. Jij blijft er dus bij, Piet?”

„Beslist, ik vertrouw de Spekken nog voor geen duit!”

„Je moet het zelf weten, broer, gegroet!” En min of meer kwaad verliet hij het huis van zijn broer.

„Zo jongen,” zei Piet Lubbertsz, „kom jij ook eens kijken? Hoe denk jij erover: moet ik gaan of niet?”

„Nooit Lubbertsz, Jochem en ik zijn nog maar jongens, wij hoeven dus niet te gaan, maar als ik een man was, zou ik er niet over denken!”

„Da's goeie praat, zo mag ik het horen. Hier, onze Jochem was het eigenlijk een beetje met z'n oom eens.”

„Nou ja,” verdedigde Jochem zich, „oom is mee geweest naar Romero, hij kan het dus het beste weten, dacht ik.”

„Dat zou wel zo moeten zijn, Jochem, maar blijkbaar is het niet zo. Alva is nu al vijf jaar in 't land en weten we nu nog niet wie de Spanjaarden zijn? Denk alleen maar eens aan Egmond en Hoorne.”

„En aan de vader van Grijs Gijs!” vulde Chiel aan.

„Juist! Het zijn moordenaars en woordbrekers. Jouw vader zal er wel net zo over denken.”

„Vermoedelijk wel, maar ik weet het niet, want vader is er niet.”

„Is hij dood?”

„Ik hoop van niet. Vader is vier jaar geleden soldaat geworden van de prins en we hebben niets meer van hem gehoord.”

„Jongen, dat is erg. Maar in elk geval merk ik wel, dat jouw vader uit het goeie hout gesneden is en dat zal met jou ook wel het geval zijn. Waar woon je?”

„In Laag-Bussum, Lubbertsz.”

„In Laag-Bussum? Maar kerel, wat doe jij dan hier? Je zit hier in een ratteval, weet je dat wel?”

„Pas op, Chiel, verraad nou je geheim niet, hoor,” dacht de jongen en dadelijk antwoordde hij: „O... eh, nou vader er

64

houdt vol, dat hij niet trouw zweren wil aan de koning van Spanje. Oom zegt, dat hij onze vorst is.”

„Nou, dat is toch zeker ook zo?” vroeg Chiel.

„Dat weet vader wel, maar hij zegt dat de koning heer der Nederlanden is en dat hij niet het recht heeft om ons Spaanse soldaten op ons dak te sturen.”

„Dat ben ik helemaal met je vader eens, Jochem!”

„Zozo, nou kom maar mee, dan zul je het horen.”

Chiel stapte de kamer binnen en groette. Joost Lubbertsz was juist weer hevig aan het redeneren tegen zijn broer.

„Piet,” hoorde Chiel hem zeggen, „je moet het zelf weten, maar ik vind, dat je dwaas handelt. Je weet, dat ik vanmorgen met de heren mee geweest ben. We waren met z'n zessen. Er viel heel goed te praten met Romero. Als de stad werd overgegeven, zou hij niemand kwaad doen en de soldaten zouden niet stelen. Wat wil je nou nog meer? Mooier kan het toch niet, kerel!”

„Ja ja, en Grijs Gijs dan?” antwoordde Piet Lubbertsz. „Die vent is al dood. De Spanjaarden waren nog maar nauwelijks binnen de stad of ze zochten naar de kerel, die met een ijzeren staaf drie Spanjaarden had verwond!”

„Dat was te verwachten,” zei Joost. „Had die kerel maar niet zo stom moeten zijn. Als je zo iets doet, weet je van tevoren, dat daar wraak voor genomen zal worden.”

„Grijs Gijs was een beetje getikt, dat weet ieder in Naarden. Ze hebben z'n vader vroeger de neus en de oren afgesneden, die Spaanse beulen, en dat is Gijs in het hoofd geslagen.”

„Is Grijs Gijs dood?” vroeg Chiel aan Jochem.

„Ja, dat is pas gebeurd en Klaas de Hondeslager, die het voor hem opnam, hebben ze meteen ook doodgeslagen.”

„Klaas is een bedelaar en niet helemaal goed bij zijn hoofd,” zei Joost.

„Dat doet er niet toe. Klaas en Gijs zijn Naardenaars. De Spanjaarden hadden ze misschien kunnen opsluiten, maar ze koelbloedig vermoorden lijkt niets. 't Zijn ook mensen, Joost!”

„Waar maak jij je druk over, Piet?”

„Over de woordbreuk van de Spanjaarden. Mij krijgen ze niet,

63

niet is, verdient moeder het brood met spinnen voor Arnout Lambrechtsz. Dat levert niet veel op en daarom ben ik nu bij Arnout op de weverij. Ik krijg zes stuivers in de week, da's mooi, vindt u niet?”

„Dat is het zeker. Maar nu de Spanjaarden gekomen zijn, zal je moeder wel ongenut worden, denk je ook niet?”

„Daar kwam ik nou net voor hier. Ik wou eens aan Jochem vragen of die me uit de stad zou kunnen helpen. Ik wil graag naar moeder, dat kunt u wel begrijpen.”

„Of ik het begrijp! Je hoort het, Jochem, jij moet je best maar eens doen om je vindt buiten de stad te werken. Wat denk je, zou het gaan?”

„Dat denk ik wel, vader.”

„Kijk Chiel,” zei Lubbertsz, „ik zou je anders zelf wel buiten de stad brengen, maar mijn vrouw en ik bergen ons straks op, dat snap je wel. Die Spanjaarden zullen de achterblijvers best komen opzoeken, reken daar maar op.”

„Dat denk ik ook,” zei Chiel, „maar Jochem durft het ook wel. Zeg Jochem, ik moet nu eerst nog naar huis, naar Lendert, de koster. Daar ligt nog wat van me, dat ik moet ophalen. Ik kom dan tegen de avond naar je toe en dan moeten we het maar eens proberen.”

„Ik denk, dat het bij de Koeipoort het best zal lukken. Je moet dan wel een eindje omlopen, maar dat is zo erg niet. Hoofdzak is, dat je buiten de stad komt en naar je moeder kunt.”

„Heb je dat begrepen? Nu, gegroet en tot vanavond, Jochem. Jammer toch van die Grijs Gijs en die Klaas de Hondeslager, vind je niet?”

„Ja, dat is zeker jammer, gegroet Chiel!”

Zodra hij buiten was, repte Chiel zich van de Kloosterstraat naar de Gasthuisstraat. Er waren veel mensen op straat en zij liepen allen in de richting van de Gasthuiskerk. Het waren mensen, die gevolg gaven aan de oproep van Romero en te goeder trouw naar de kerk gingen om daar hun eed af te leggen. Chiel had die mensen allemaal wel willen toeroepen: „Mensen blijf thuis, probeer weg te kruipen, vertrouw toch die Span-

65

jaarden niet!" Maar zou het wat helpen? Geen steek natuurlijk. Ze zouden hem toch niet geloven en de Spanjaarden zouden hem zeker dadelijk in zijn kraag vatten. Er liepen Spaanse soldaten genoeg door de straat. Chiel zag ze hier en daar de huzen uitkomen en hij begreep best, dat die aan 't roven waren. Romero had wel verzekerd, dat er niet gestolen zou worden, maar wat was het woord van een Spanjaard waard?

Nee, Chiel moest nu maar alleen denken aan zijn eigen zaakjes. Hij moest proberen de twee helften in handen te krijgen en dan zien, dat hij deze ongelukkige stad zo gauw mogelijk verliet. Ha, daar was de Gasthuisstraat al en ginds stond het huis van Lendert Zoetebier.

Hé, wat was dat nu? De deur stond open. Er ging een schok van schrik door hem heen.

"Sufferd!" bromde hij, "nu zullen Lendert en Neeltje thuisgekomen zijn en dan is mijn kans natuurlijk schoon verkoken. Had ik nou die twee helften eerst maar gepakt. Nu zal het te laat zijn."

Voorzichtig liep hij naar binnen.

"Is er volk?" riep hij.

Maar er kwam geen antwoord.

Hij liep verder en kwam in de kamer.

Verschrikkelijk! Het hele vertrek was overhoop gehaald. Snel vloog z'n blik naar de hoek, waar de losse estrik lag, maar die lag gelukkig nog net als altijd. Daar was dus blijkbaar niemand aan geweest.

Nu behoefde hij niet meer te vragen wie de ravage in het kostershuis had aangericht. Natuurlijk waren de Spanjaarden op bezoek geweest. En hij had Neeltje nog wel beloofd, dat hij goed op het huis zou passen. Wat zou die arme vrouw te keer gaan, als ze straks thuis waren. Lang kon Chiel daarbij echter niet stilstaan. Hij moest nu voortmaken, als hij de twee helften in z'n bezit wilde hebben. Hij scharrelde tussen de overhoop gehaalde meubels door, en koerste naar de hoek van het vertrek. Och heden, kijk eens, de bedstee van Lendert en Neeltje was

66

IX. HEIN DE PIL IS ER OOK NOG!

Hein de Pil was de vorige avond opgewekt naar huis gegaan. Als alles meeliep, was hij over twee dagen zo rijk als Salomo. Verbeeld je: een pot vol goudstukken, die ergens in Laag-Bussum zo maar voor het grijpen lag. Het zou al vreemd moeten gaan, als hij die niet in zijn bezit kreeg. Ze hadden afgesproken, dat hij de poortwachter voor zijn rekening zou nemen. Nu, dat was een koud kunstje. Hein was zo sterk als een paard; hij zou die wachter wel even buiten dienst stellen. Eenvoudig even tegen hem aanleunen. Hein wist best hoe hij zo'n zaakje moest opknappen. Ondertussen liet Lendert hem dan toch maar het vuile werk opknappen. Wat zou er van het geld terechtkomen als ze de poort niet uit konden komen? Niets immers? Nou dan. Hein moest het opknappen, maar daarvoor wilde hij dan ook de volle mep hebben. Die domme Lendert dacht warempel nog, dat hij gelijk op zou delen met hem. Wat verbeeldde zo'n miezerig mannetje zich wel. Hein moest voor de poortwachter zorgen en Hein zou moeten graven en als de buit dan binnen was, zou dat kostertje de helft willen hebben. O, maar daar kwam niets van in. Als hij heel zoet was, zou hij hem een paar dukaten geven in ruil voor de kaart, maar daar zou het dan ook bij blijven.

Met zulke plannen was Hein die avond naar bed gegaan. Morgenocht zou het grote feit plaats vinden, dan zou Hein de Pil met één klap rijk zijn. Nooit meer werken en altijd een herenleventie leiden. De toekomst zag er heel rooskleurig uit voor Hein.

Maar de volgende dag veranderde de situatie. Daarvan keek Hein lelijk op z'n neus. De Spanjaarden lagen om Naarden. Zij zouden natuurlijk geen muis doorlaten en zeker geen vent als Hein Wildeman. Toen later op de dag de stad werd overgegeven, begreep Hein, dat hij zijn plannen eens grondig zou moeten

68

ook leeggehaald. De Spanjaarden dachten zeker, dat ze daar de buit zouden vinden.

Nu had hij de hoek van de kamer bereikt. Hij ging op z'n knieën liggen en tilde de tegel op. Warempel daar lagen... nee, daar lag. Er was maar één stuk, een helft.

Wat moest dat nu betekenen?

Zou Lendert soms de andere helft aan Hein de Pil hebben gegeven? Dat zou toch vreselijk zijn.

Afijn, eerst die ene helft er maar uithalen en goed opbergen. Hij had dan alvast wat.

Hij haalde het stuk uit het gat en borg het goed weg tussen zijn kleren. In het gat lagen wat oude totten. „Eens kijken wat daaronder ligt,” dacht Chiel. „Misschien heeft Lendert de andere helft daaronder gelegd voor het geval er toch nog een dief mocht komen.”

Chiel haalde de voddens uit het gat en...

Jawel hoor, daar lag de andere helft...

„Hoera!” riep hij, „ik heb de twee helften!” Hij bukte zich en haalde de tweede helft van de kaart uit het gat te voorschijn.

„Nou heb ik toch de twee helften,” zei hij nog eens hardop, „eindelijk!”

Maar toen opeens kreeg hij de schrik van zijn leven.

67

herzien. Zou hij de stad nog kunnen uitkomen? Dat was de eerste vraag. Hij meende, dat dit wel gaan zou, als hij maar niet dat akelige ventje bij zich had. Van Lendert zou hij meer last hebben dan gemak. Dat snapte hij wel. Daarom zou hij het zonder de koster moeten opknappen. Dat was eigenlijk veel leuker ook. Dan kregen ze beslist geen ruzie over de buit.

Het vervelende was, dat Lendert de twee helften bezat en zonder die kaart was het hopeloos zoeken. De plaats wist hij nu, dat was mooi. Maar hij kon onmogelijk die hele melkbocht gaan omspitten. Nee, de kaart behoorde erbij. Dus moest hij die in zijn bezit zien te krijgen.

Ja ja, alles goed en best, maar hoe zou hij dat moeten aanleggen?

Terwijl Hein hierover nog diep liep na te denken, maakte de omroeper bekend, dat de burgers naar de Gasthuiskerk moesten gaan om daar de eed van trouw aan de koning te zweren. Daarmee ging er bij Hein een lichtje op.

Lendert was koster en Lendert was een bangbroek. Hij zou dus met Neeltje beslist naar de kerk gaan.

Hein zelf dacht er niet over dat te doen. Hem zouden ze niet als een muis in de val lokken. Maar Lendert ging beslist. Welnu, dan was de zaak heel eenvoudig. Hij zou het huisje binnengaan en de twee helften onder de losse tegel weghalen. Lendert kon ernaar fluiten en hij zou wel zorgen, dat hij de pot uit de grond groef.

Zo stapte hij dan naar het huisje van Lendert. Hij keek gek op toen hij zag, dat de deur openstond. Zou Lendert nu toch thuis zijn?

Nou ja, dat was geen bezwaar; hij zou dan wel een of ander smoesje maken.

Hein keek om de hoek van de kamerdeur en schrok van de rommel, die hij daar zag. Doch toen hoorde hij een stem roepen: „Hoera, ik heb de twee helften!”

In de hoek van de kamer zag hij die jongen uit Laag-Bussum op z'n knieën zitten bij de geheime schuilplaats van de kaart. Met twee, drie stappen was hij bij Chiel. Voor deze wist wat er

69

gebeurde, had Hein hem de helft, die hij uit het gat had gehaald, uit handen gerukt. Woest sprong hij omhoog en schreeuwde: „Lelijke dief, geef hier die kaart! Hij is van mijn grootvader!”

Chiel deed een sprong naar de kaart, maar Hein hield die boven z'n hoofd en dus kon hij hem onmogelijk bereiken.

Toen ineens zakte het verzet van Chiel ook ineen en hij rende het huis uit. Hij begreep, dat hij tegen Hein toch niets kon beginnen en dat, als hij hier lang bleef, Hein hem de andere helft wel eens afhandig kon maken. In dat geval was de schat verloren. Nu gelukkig nog niet, want hij had tenminste één helft.

Wonderlijk genoeg zette Hein hem niet achterna. Lachend draaide hij zich om, ging op z'n knieën hij het gat zitten en begon erin rond te graaien. En toen eindelijk drong het tot hem door, dat het tweede stuk er niet was. Daar moest dus die rakker van een jongen mee vandoor zijn...

Lendert en Neeltje brachten benauwde uren door in de toren. Zien konden ze niets, maar zij konden zoveel te beter horen wat er in de kerk gebeurde.

En dat was vreselijk.

Toen de kerk vol was, minstens vierhonderd mensen waren er binnen, gingen de deuren dicht. Er verscheen een priester, die

70

eruit. Ik meende, dat de andere helft er nog zou liggen. Daarom liet ik die jongen lopen. Maar later bleek me, dat hij ernee vandoor was.

Lendert dacht even na.

Toen kwam er een kwaadaardige gedachte bij hem op. Hein verzon dit smoesje maar. Dat verhaal over Chiel kon onmogelijk waar zijn. De jongen wist immers niets van die losse estrik? Nee maar... Hein had dit mooie verhaalje verzonnen om de hele buit in de wacht te kunnen slepen.

Deze gedachte maakte hem razend.

„Je liegt het, Hein!” schreeuwde hij. „Dat hele verhaal van jou is één grote leugen! Chiel heeft niets meegepakt, maar jij hebt de beide helften, want jij wilt de pot met geld alleen hebben. Maar ik zal je leren.”

Als een getergd beest vloog hij op Hein af. Hij begon hem te slaan en te trappen...

Hein liet dit natuurlijk niet op zich zitten.

De Pil was zo sterk als een beer.

„Wat denk jij wel, miezerig mannetje?” brulde hij. „Wil jij mij voor een dief uitmaken? Wacht, ik zal jou!” Klets, pats, boem! Hein deelde rake klappen uit en daar kon Lendert niet tegen.

„Hou op!” schreeuwde hij, „Hein, hou op!”

Maar de Pil was nu door het dolle heen. Hij bleef de arme koster net zolang slaan en stompen tot deze, bloedend uit neus en mond, bewusteloos op de grond viel.

Maar toen nam Hein de Pil de benen, want hij dacht, dat hij het ventje had doodgeslagen.

Dat pak slaag, dat Lendert van Hein had gekregen, was een vervelend iets. Maar toch redde het dat mannetje z'n leven en ook het leven van z'n vrouw.

Nog niet lang was Hein weg of de Spanjaarden drongen het huis binnen. Nadat de mensen, die in de kerk zaten, door hen waren gedood of hun zwaar letsel was toegebracht, hadden ze de kerk in brand gestoken om ervoor te zorgen, dat niemand, half dood, toch nog de kerk zou kunnen ontvluchten.

72

de mensen vertelde, dat zij zich op de dood moesten voorbereiden. Niet één van hen zou levend uit de kerk komen.

Onmiddellijk steeg er een vreselijk gejammer op. De mensen drongen naar de deuren... en die gingen open. Alleen om soldaten binnen te laten. Zij begonnen in het wilde weg op de mensen te schieten en er met hun sabels op in te hakken...

‘t Was een monsterachtige moordpartij.

Neeltje had al een paar maal gezegd, dat zij het niet kon uithouden, maar Lendert durfde het veilige torenhok niet te verlaten. Niemand wist, dat zij hier zaten en niemand kon bij hen komen, want de deur was op slot en zij hadden de sleutel.

Toen opeens zei Neeltje: „Lendert, ik ruik wat... het is rook, geloof ik. Ik hoor ook geknetter... de onverlaten hebben de kerk in brand gestoken. We moeten eruit, Lendert, anders verbranden we levend!”

Dat begon Lendert nu ook te begrijpen.

„We moeten eruit, Neeltje,” zei hij, „je hebt gelijk. Laten we vlug naar ons huisje gaan. Ik zal die twee helften opzoeken en dan zullen we proberen de stad uit te komen!”

Terwijl hij dat zei, had hij de sleutel al in het slot gestoken en de deur geopend. Het was maar een kleine afstand, die ze lopen moesten. Ze bereikten hun huisje ongehinderd, maar toen...

Neeltje gaf een schreeuw van schrik en viel flauw. Lendert stapte als een getergde leeuw naar binnen, recht op Hein de Pil af, die daar midden tussen de rommel stond, met een van de twee helften in de hand.

„Wie geeft jou het recht...” begon Lendert zo fier mogelijk. Maar Hein lachte het ventje uit.

„Domoor!” zei hij. „Jij loopt je huis uit en laat die kostbare kaart achter. Ik heb de ene helft nog gered, maar met de andere helft is die kwajongen er vandoor! Grote sufferd, die je bent, nu zijn we nog geen streep verder en we zouden juist vannacht de schat hebben opgegraven!”

„Heeft die jon-jongen?” hakte Lendert, „en hij w-wist niet eens - eens, waar die twee helften verstopt waren!”

„Of hij het wist. Hij zat netjes bij de tegel en haalde dit stuk

71

En daarna waren ze begonnen in de huizen de achterblijvers op te zoeken en te doden.

Zo kwamen ze ook in het huisje van de koster. Toen ze de bloedende Lendert dwars over Neeltje heen zagen liggen, meenden zij, dat hun makkers hier al geweest waren. Alles lag immers overhoop en die twee mensen waren dood. Nee, hier viel niets meer te doen, vooruit!

Zo reddten Lendert en Neeltje hun leven.

Na een poosje kwamen ze weer bij bewustzijn en toen besloten ze deze vreselijke stad zo gauw mogelijk te verlaten. Ze wachtten op de duisternis en slopen toen naar de Koeipoort. Bij deze poort stond geen Spaanse wacht, want vanbuiten kon men de poort alleen bereiken over een plank. Neeltje droeg een hengselmandje aan de arm, waarin ze nog wat eten had gedaan en enkele spulletjes, die ze niet missen wilde. Verder lag er onder in het mandje een beursje met wat geld. Dat was alles wat ze van hun bezit hadden overgehouden.

Door de donkere winteravond, over de besneeuwde wegen trokken ze weg van Naarden, zonder te weten waar ze belanden zouden. Lendert dacht aan het plan, dat hij met Hein had gemaakt. In deze nacht zouden zij de schat hebben opgegraven... Ook Hein wist uit Naarden weg te komen. Met de ene helft in zijn zak sloeg hij de richting in van Huizen.

Toen Chiel bij het huis van Jochem kwam, trof hij daar eerst geen levende ziel aan. De deur was open en hij stapte naar binnen. Hij riep een paar maal de naam van zijn vriend en al gauw kwam Jochem voor de dag.

„Ha, ben jij het, Chiel! Blij dat je er bent. We gaan zo op stap. Heb je soms honger? Er staat hier nog een pan met soep. Eet die maar op!”

Chiel was er dankbaar voor, want hij had flink honger en at met graagte de pan leeg.

„Waar zijn je vader en je moeder, Jochem?” informeerde hij. „n Uur geleden zijn ze al vertrokken. Ik zou met hen mee, maar ik moest op jou wachten, dat had ik immers beloofd, Chiel?” „Ja maar, kerel, dan had je toch beter...”

73

„Niets geen ge-ja-maar. Als jij buiten de stad bent, ga ik mijn ouders achterna. Ik weet waar ik ze kan vinden en ten slotte is het maar zo: een man, een man, een woord, een woord!”

„Ik vind het prachtig van je, Jochem. Wat denk je, is er een kans om uit de stad te komen?”

„Jazeker, net zoals ik al dacht. Bij de Koeipoort kunnen we eruit. Daardoor zijn al heel wat Naardenaars gevlucht. Maar de meesten zijn helaas gedood.”

„Hoe is 't met je oom Joost?”

„Die is naar de kerk gegaan en omgekomen natuurlijk. En ja zeg, onze oude buren Arnout en zijn vrouw zijn allebei op hun bed vermoord. De zieke stumperds. En de oude mannen en vrouwen van 't Proveniershuis, mensen van zeventig en tachtig jaar... allemaal dood. Er was er nog een bij, die al honderd jaar was!”

„Vreselijk toch, Jochem!”

„Och jô, als barbaren zijn ze te keer gegaan. Ik zal je alles maar niet vertellen. 't Was monsterachtig. En nu wordt er verteld, dat ze de hele stad nog in brand zullen steken. Er is ook een bevel van Romero gekomen, dat de doden beslist niet begraven mogen worden. Ze moeten op straat of in hun huizen blijven liggen!”

Chiel had intussen zijn soep op en toen gingen de jongens op stap. Zij wisten de Koeipoort te bereiken en kwamen over de plank buiten de stad.

Jochem wees Chiel nog de richting, die hij moest houden om op de weg naar Laag-Bussum te komen, en daarop namen de vrienden afscheid. Jochem ging naar de schuilplaats van zijn ouders en Chiel stapte weg in de richting van Laag-Bussum. Allerlei gedachten dwarrelden door zijn hoofd. Hij was zo vol moed naar Naarden gegaan; hij had alles zo listig overlegd om de twee helften in handen te krijgen en waarop was het nu uitgekomen? Nu had hij nog maar één helft en konden ze dus nog niets beginnen. Eén ding echter wist hij nu. Hij kende het

¹ „Dus bleven de slachtoffers, tot den 20sten van Wintermaand, bij de drie weken onbegraven,” schrijft Van Meteren in zijn „Historie”, deel II, blz. 136.

„Wacht even, Kee, ik kom met gevolg,” zei Chiel, en trok Lendert wat naar voren.

„Hindert niet,” zei Keetje. „Komen jullie er maar vlug in, want het vriest dat het kraakt.”

En zo logeerden die nacht Lendert en Neeltje in het huisje van Maaïke Turenhout. Ze kregen er de volgende morgen een flink ontbijt, maar er werd niet gesproken over de twee helften.

stukje land, waarin de schat lag en dat stukje had grootvader niet verkocht. Dat was dus hun eigendom en de schat, die erin lag. Maar waar lag die schat? Toen hij al dicht bij huis was, stond hij ineens stil. Hij schrok hevig, want hij zag daar aan de kant van de weg twee mensen in de sneeuw zitten.

„Vluchtelingen uit Naarden,” dacht hij direct. „Maar die stumperds zitten daar dood te vriezen. Ik moet er toch eens heen, misschien zijn ze al dood.”

Hij liep op de mensen toe en zei: „Hé, willen jullie hier soms doodvriezen? Je voelt toch wel, dat het bitter koud is? Het vriest een steen dik.”

„We kunnen niet meer, jonkman,” zei een krakerige stem.

Die stem? Maar dat was de stem van Lendert, de koster, dat kon niet anders. En dadelijk vroeg hij: „Ben jij het, Lendert?”

„Ken jij me dâh, jongeman? Hoe is 't mogelijk? Wie ben jij? Je hebt toch geen kwaad in de zin?”

„Volstrekt niet, wees maar gerust. Ik ben Chiel Turenhout, je kostganger.”

„O nee!” riep Lendert, terwijl hij overeind sprong. „Kom Neeltje, nee, dat niet, we sloffen wel verder!”

„Wacht nu eens even!” zei Chiel. „Jullie zijn door en door koud en doodmoe. Je kunt niet verder. Het huisje van mijn moeder staat hier vlak in de buurt. Ga nu met me mee, dan ben je onder dak en je kunt je eens lekker warmen!”

„Maar Chiel, dat durven we niet, jongen. Die twee helften... Nee, ik durf je moeder niet onder de ogen te komen. Ik heb Psalm 42 voor haar gelezen en ondertussen die andere helft gestolen... Nee nee, kom, Neeltje...!”

„Over die twee helften praten we nu niet, Lendert,” zei Chiel. „We moeten nu zorgen, dat jullie vannacht niet doodvriezen.”

Eindelijk stemde Lendert toe.

En zo gebeurde het, dat Chiel midden in de nacht met Lendert en zijn vrouw aanklopte bij moeder Maaïke. Keetje deed na lang kloppen de deur op een kier open.

„O Chiel!” riep ze, „ben jij daar? O jongen, moeder was zo ongerust, kom er gauw in.”

X. HEIN LOOPT LEIJK IN DE VAL

Even buiten Huizen stond in die tijd een kleine taveerne die „Zeemans Welvaren” heette. Op een avond vóór in december¹ zaten daar enkele vissers met elkaar te babbelen en ondertussen een kroes bier te drinken.

Op enige afstand van die vissers zat een man, die wel een soldaat leek. Hij droeg tenminste een helm. Verder had hij in zijn gordel een lang ruiterpistool, dat hem een krijgshaftig voorkomen gaf. Hij had een grote zwarte baard en... een houten been. Hij droeg een kuitbroek en uit de linkerpijp daarvan stak een dik rond stuk hout, dat als been diende. De man had dus blijkbaar wel wat meegemaakt.

Somber zat hij voor zich uit te kijken, nu en dan een slok nemend uit de kroes bier, die voor hem stond. Het was heel rustig in de taveerne. Maar opeens werd die rust verstoord. Met veel lawaai stapte een grote forse kerel de gelagkamer binnen.

„Hallo mannen!” riep hij, terwijl hij nog in de deur stond, „ik kom... kom een poosje bij jullie... jullie zitten, 't is bui... buiten niks gedaan met die... die sneeuw.”

„Zeker, Hein Wildeman, kom jij maar eens bij ons zitten en vertel ons eens wat jij in Naarden hebt meegemaakt,” riep er een, die de nieuwe gast blijkbaar kende.

„Eerst een pot... pot bier, Jaap!” riep hij naar de waard, die haastig het gevraagde bracht. De man met de zwarte baard zat strak naar Hein te kijken.

„De Pil,” fluisterde hij.

„Nou, vertel eens op, Hein!” riepen de vissers.

En toen begon Hein te vertellen over de vreselijke moord van Naarden. Hij deed het tamelijk stuntelig, want hij was kennelijk dronken. Hij schilderde allerlei bloedige tafereelen, waarvan de

¹ 1572.

vissers zaten te rillen en toen vroeg er een: „Wat een wonder, dat jij er zo goed afgekomen bent, Hein! Hoe is 't mogelijk?”

„Ja jon... jongens, die Hein Wildeman is... is een glad... gladder jongen. Mij krijg... krijgen ze niet zo... zo gauw. En toch... toch heb ik nog le... lelijk pech gehad, daar in Naarden. Ik wou, wou dat die Span... Spanjaarden daar nooit geko... gekomen waren, dat verze... verzekeer ik jullie.”

„Dat geloven we graag, Hein. Zo denken er vandaag wel meer over,” mengde Jaap zich in het gesprek.

„Dat be... bedoel ik niet,” hakte Hein verder. „Ik heb een le... lelijke strop... strop gehad. Jullie geloven het... het misschien niet, maar Hein... Hein de Pil had vandaag rijk... hik... kunnen zijn.”

„Dat zul je wel liegen, Hein. Rijk worden is geen gemakkelijk karweitje.”

„Maar voor mij... mij wel, hoor, als die ver... verhier en ver... verdraaide jongen me maar niet... niet te pak... pakken genomen had.”

„Laat jij je beetnemen door een jongen, Hein?” lachte de visser.

„Da's nou niks voor jou, kerel. Hoe bestaat het!”

„Heeft die jongen jouw geld dan gestolen?”

„Nee en ja, net... net zo je 't neemt.”

„Zeg, je maakt ons bar nieuwsgierig, weet je dat wel, Hein? Kom, vooruit, vertel op. We zijn jongens onder mekaar.”

„Nou goed... goed. Misschien kunnen jullie me helpen. Ik kan... kan niet lezen, weet je, en dat... dat is soms verdraaid lastig.”

„Wat heeft lezen er nu mee te maken, Hein?”

„Dat zal ik, zal ik je zeg... zeggen. Kijk hier...”

Hein stak zijn hand in zijn wambuis en haalde een stuk verkreukeld papier te voorschijn.

„Dat lijkt wel een kaart, Hein?”

„Is... is het ook, maar het beroer... beroerde is, dat het maar... maar de he-helft van de ka... kaart is. De andere he-helft heeft die aap van een jongen.”

De ogen van de soldaat begonnen te fonkelen. Hij luisterde

78

gen te pak... pakken krijg... dreigde hij, „sla... sla ik hem tot mos... mosterd, reken maar.”

„Heeft die jongen de andere helft dan?”

„Vast... vast en zeker!”

„Nou, dan zit er niets anders voor je op dan die jongen op te sporen. Ken jij hem?”

„Ze... zeker ken ik hem. Hij woont in Laag... Laag-Bussum, Tu... Turenhout heet hij. Vroe... vroeger woonde daar een boer... boer die Machiel Tu... Turenhout heette. Nou, daar is... is hij een klein... kleinzoon van. Zijn va... vader is met de pri... prins mee en zal zeker... hik... al lang dood zijn.”

„Dan moet je achter die jongen aan, Hein. Wij kunnen je niet wijzer maken. Kom mannen, we gaan maar eens.”

De vissers vertrokken en Hein bleef alleen nog even zitten. Hij dronk nog een kroes bier en toen ging hij waggelend de taveerne uit.

Onmiddellijk sprong de soldaat met het houten been van zijn stoel op. Hij wierp een geldstuk op de tafel, dat door Jaap dankbaar werd opgestreken, en begaf zich toen vlug naar buiten.

’t Was donker, maar doordat er sneeuw lag, was er nog enig licht. Hij keek naar links en naar rechts, doch lang behoefde hij niet te zoeken. Het was hem om Hein de Pil te doen en die verried zich vlug door zijn waggelende gang en het lawaai, dat hij maakte; echt de herrie van een dronken man.

De soldaat ging hem snel achterna. Het was verwonderlijk, dat hij op z'n houten been zo snel vooruit kon komen. Blijkbaar had hij al lang met dat kunstbeen geoefend. In enkele ogenblikken had hij de lawaaimakende Hein ingehaald.

Hij greep hem stevig bij de schouder en zei op gebiedende toon: „Sta jij eens even stil, Hein Wildeman!”

„Wa... wat mot jij van... van me, houteppoot?”

„Jij geeft me onmiddellijk die kaart, waarmee je in die taveerne zat te goochelen, begrepen?”

„Die ka... kaart? Ik denk... denk er niet over, ke... kerel. Dat is mijn ka... kapitaal!”

„Jij hebt die kaart gestolen en je geeft hem mij onmiddellijk

80

scherp naar het gebabbel van Hein, maar hij mengde zich niet in het gesprek. Hein was intussen al bezig met zijn derde kroes bier... en daar werd hij niet helderder van.

„Kijk... kijk nou es goed,” begon hij weer, terwijl hij de kaart op tafel legde en glad streek.

„’t Gaat... gaat om een pot met geld... geld. Die moet ergens in Laag... Laag-Bussum in de grond zit... zitten. Met deze ka... kaart kun je vinden waar er... ergens tenminste... minste als je de andere he-helft ook hebt. Dat is nou juist het ver... vervelende. Pro... proberen jullie eens of... of je eruit kunt wijs... wijs worden.”

De vissers bogen zich over de ene helft van de kaart. Ze tuurden erop en lazen de gegevens, maar werden er niet wijzer van.

„Daar hoort nog een stuk bij, Hein. Met dit papier alleen kom je er nooit!” zei er een.

„Dat ver... vertelde ik jullie... hik, toch al? Dat is het... het nou net; ik moe... moet die andere helft heb... hebben. Met dit... dit stuk kom... kom ik er nooit! Hik.”

„Nee, daar heb je gelijk in, Hein!”

„Ik hoop... hoopte, dat jullie me, hik, weg... wegwijis konden ma... maken.”

„Er is geen steek uit wijs te worden, Hein. Nee, berg dat maar op. Zolang jij die andere helft niet hebt, begin je niets.”

„Jaap... Jaap, nóg een kroes!” riep Hein. „Als ik die jon... jon-

79

terug!” en om deze eis kracht bij te zetten, trok de soldaat zijn ruiterspoot uit zijn gordel en zette dat op de borst van Hein de Pil.

Die beweging maakte Hein bang.

„Doe weg dat sme... smerige ding,” schreeuwde hij.

„Zodra ik de kaart heb!”

„Noot!” klonk het tamelijk fier. „Ik weet heel... heel wat beters... hik... Zeg sol... soldaat, la... laten we sa... samen naar die pot... pot met geld gaan zoe... zoeken. Ieder de he... helft, wat zeg je daar... daarvan?”

„Dat ik het niet doe! Die kaart is van vrouw Turenhout en ik ga hem haar terugbrengen. Vooruit ermee, anders gaat de kogel erdoor.”

Die soldaat keek zo dreigend en het pistool kwam zo akelig dicht bij de borst van Hein, dat hij niet langer durfde weigeren.

Hij stak z'n hand in zijn wambuis en haalde het gewichtige document voor de dag.

„Hier heb je het ding,” zei hij, „maar re... reken erop, dat ik jou aan... aanklaag bij de sch... schout van Hut... Huizen, kerel. ’n Soldaat... daat met een houten poot is gemak... gemakkelijk genoeg te vin... vinden!”

„Jij gaat je gang maar, Hein. Ik heb het papier en nu groet ik jou, begrepen?”

81

De soldaat keerde zich om en ging zijns weegs, terwijl Hein al mompender en brommender naar Huizen ging. Even stond de soldaat stil en bekeek het papier. Maar 't was veel te donker om iets te lezen. Daarom ging hij weer even aan in „Zeemans Welvaren“ waar hij toch langs kwam en vroeg aan Jaap of hij een brandende kaars mocht hebben. Bij het licht van die kaars bekeek hij de kaart. „'t Is in orde!“ bromde hij. „Ik was bang, dat die linke jongen me een verkeerd papier in handen had gestopt, maar dat heeft hij toch blijkbaar niet gedurfd. Nou, gegroet Jaap!“ „Moet je nog ver zijn, soldaat?“ vroeg Jaap. „Ik zou anders zeggen: je kunt hier vannacht wel slapen, hoor.“ „Ik moet voorbij Naarden zijn, in de buurtschap Laag-Bussum.“ „Nou kerel, dan heb je nog een stevige wandeling voor de borst en dan met zo'n houten been. Loopt dat niet erg lastig?“ „Ik had natuurlijk liever mijn eigen been gehouden,“ zei de soldaat lachend. „Maar och, nu ik aan dit houten ding gewend ben, gaat het best. Ik kan er vlug mee opschieten. Bedankt voor je aanbod, maar ik ga toch maar verder.“ De deur van „Zeemans Welvaren“ sloeg dicht en de soldaat zette er de pas in.

82

door Hein de Pil gestolen is. Maar Lendert heeft al gezegd, dat hij er werk van zal maken.“ „We geven het maar in Gods hand over, Neeltje, dat is het beste wat we doen kunnen. Misschien komt alles nog eens terecht.“ „Ik hoop het van harte!“ zei Lendert. Na de middag vertrokken de koster en zijn vrouw. Ze zouden naar Laren wandelen, waar Neeltje nog familie had wonen. Misschien konden ze daar blijven, totdat Naarden weer bewoonbaar zou zijn. Lendert voelde zich erg opgelucht, toen hij het brugje overliep om naar Laren te gaan.

Nadat de kostersfamilie vertrokken was, kon Chiel eindelijk loskomen met zijn verhalen. Hij had wel wat verteld, maar ja, zolang Lendert en Neeltje er waren, kon hij toch niet alles vertellen.

Moeder en Keetje luisterden gretig, vooral toen hij vertelde over Grijze Gijs. Dat de oude Arnout met zijn vrouw vermoord was, vonden ze vreselijk. Die goeie oude zielen!

„Nu kunnen we ook niets meer verdienen, moeder,“ kwam Keetje ineens, „Arnout is dood en de weverij is verbrand. Nu valt er niets meer te spinnen. Hoe moet dat nu, moeder?“

„Kind, ik weet het niet! Laten we maar beginnen met dankbaar te zijn, dat God ons leven heeft gespaard. Denk maar eens aan al de mensen uit Naarden, die vermoord zijn, mannen, vrouwen, kinderen en oude lieden. Onze Chiel is er geweest en er toch nog levend uitgekomen. Wat een zegen! Laten we dat niet vergeten, kinderen!“

„Nee moeder, maar we moeten toch leven,“ merkte Keetje op en toen beloofde Chiel, dat hij wel bij een of andere boer in Laag-Bussum zou gaan werken.

Ze zaten die avond langer bij elkaar dan gewoonlijk. 't Was in de kamer lekker warm en Chiel zag er tegenop om naar de koude zolder te gaan. Hier, bij het brandende vuur, was het veel leuker en gezelliger.

84

XI. VOETSTAPPEN OP HET BRUGJE

In de loop van de dag waren Lendert en Neeltje weer vertrokken. De koster voelde zich in het huis van Maaïke Turenhout niet erg op zijn gemak. 't Was ook een echt lelijke streek, die hij had uitgehaald en het verwonderde hem, dat Maaïke er niets over zei. Hij had veel liever gehad, dat zij maar eens flink tegen hem had uitgepakt, hem desnoods had uitgescholden. Maar dat deed ze niet. Ze was heel vriendelijk en sprak nergens over. Ten slotte kreeg Lendert het er benauwd van.

„Maaïke,“ begon hij, „ik heb een paar dagen geleden iets heel lelijks gedaan. Ik las je Psalm 42 voor en ondertussen stal ik de andere helft van die kaart. De ene helft had ik van je schoonvader te bewaren gekregen en ik dacht als ik de twee helften allebei heb, kan ik de pot met geld vinden. Wil jij het mij vergeven, Maaïke?“

„Hoor eens, Lendert, laten we er niet meer over praten. Het is je al vergeven. Wij moeten immers van het vergeven leven, man. Hoeveel moet de Here Jezus ons wel vergeven? Jij kent toch de gelijkenis van de man, wie tienduizend penningen waren kwijtgescholden en die toen om vijftig penningen zijn makker naar de keel vloog?“

„Dat staat in de bijbel,“ zei Lendert, „ik ken dat verhaal.“

„Dan behoeft ik je niets meer te zeggen, Lendert.“

„Maar 't was toch een lelijke streek van Lendert, Maaïke,“ begon Neeltje nu. „En ik moet jou evengoed om vergeving vragen, want ik had er schik van en hoopte, dat het hem lukken zou dat geld te vinden. Gemeen hè?“

„Mooi is 't niet, Neeltje, maar zoals ik al zei: we praten er niet meer over!“

„Echt jammer,“ begon Neeltje weer, „dat nu die andere helft

83

Al een paar maal had moeder gezegd, dat het tijd werd om te gaan slapen, maar Keetje en Chiel zongen het liedje van verlangen. Opeens zei moeder: „Stil eens even, wat hoor ik daar? Het lijkt wel of ik voetstappen hoor op het brugje. Wie zou er nu zo laat nog hier moeten zijn? En wat zijn het rare voetstappen. Hoor nou eens wat een gestamp! De deur is toch op de grendel, Chiel?“

„Jazeker moeder, die heb ik er heel secuur voorgeschoven, hoor. Als het die Hein de Pil maar niet is!“

„Wat moet die hier doen?“

„Wel moeder, de andere helft halen natuurlijk. Hij heeft de ene en wij de andere helft. Hij kan dus niets beginnen en zal daarom zijn best doen om onze helft in handen te krijgen. Maar hij krijgt die nooit, hoor! Ik zou het papier nog liever verbranden!“

„Maak je maar niet bezorgd, Chiel. Als hij het is, doen we eenvoudig de deur niet open.“

„Hoor eens, daar wordt al geklopt,“ zei Keetje. „Ik durf niet opendoen, hoor. Ga jij maar, Chiel!“

„Denk erom: de deur niet direct opendoen. Eerst vragen wie er is!“ waarschuwde Maaïke.

Ondertussen werd er alweer geklopt, nu wat luider dan eerst. Maar meteen was Chiel achter de deur en riep: „Wie is daar?“

„Goed volk,“ klonk het vanbuiten.

„Hij zegt „goed volk“, moeder,“ zei Chiel. „Maar nu weten wij nog niets. Dat kan Hein ook wel zeggen.“

„Vraag het nog maar eens, Chiel!“

En toen kwam de vraag: „Woont Maaïke Mol hier?“

Moeder keek vreemd op, toen zij dit hoorde. Dat was dus iemand, die haar meisjesnaam kende. Nu werd de zaak toch even anders en daarom liep zijzelf naar de deur.

„Vrind,“ zei ze, „ik heet Maaïke Mol, maar die naam is sinds jaren veranderd in Maaïke Turenhout.“

„Daar weet ik alles van!“ klonk het van buiten, „ik was er zelf bij, toen dat gebeurde.“

„Kinderen, 't is vader!“ schreeuwde Maaïke.

85

Met een ruk schoof zij de grendel weg, de deur vloog open en daar lagen Joost en Maaïke in elkaars armen.

Chiel en Keetje stonden die omhelzing aan te zien tot Chiel eindelijk zei: „Moeder, kom toch binnen, u zult kou vatten!”

Maaïke liep naar binnen en Joost volgde haar op de voet. Ineens was daar dat gebommer weer. Alle drie keken ze naar vaders linkerbeen ... het was er niet meer. In plaats daarvan zag ze een dikke stok.

„Maar Joost ...!” schreeuwde moeder, „ben je een been kwijt?”

„Ja lieve vrouw, dat zie je goed! Maar ... is het leven niet meer waard dan een been? Ik heb mannen zien sneuvelen, die beide benen nog hadden. Zou jij willen ruilen?”

„O nee, nee, niet graag. Ik dank God, dat je leven gespaard bleef, maar ik vind het toch verschrikkelijk voor je, Joost.”

„Da's niet nodig. Maaïke, ik ben er al helemaal aan gewend. En wil je wel geloven, dat ik er niet meer buiten kan?” liet hij er lachend op volgen.

„Dat begrijp ik best,” lachte nu ook Maaïke.

Joost zette zich in een stoel bij het vuur en Chiel haastte zich het weer aan te blazen. 't Was al bijna uitgegaan, omdat het bedtijd was.

„Laat me nu toch eerst eens naar m'n kinderen kijken,” zei Joost. „Kee, meid, wat ben jij flink gegroeid! En die Chiel is ook al een hele vent geworden.”

Zo viel er van weerszijden heel wat te praten. Vader moest vertellen hoe hij zijn been was kwijtgeraakt. Alle drie luisterden zij met grote aandacht, toen hij vertelde wat hij bij Heiligerlee en bij Jemmingen had meegemaakt. Ook zijn andere avonturen boeiden geweldig. Maar Joost zelf kreeg er al gauw genoeg van. Hij voelde er niet veel voor om al de narigheid, die hij in de afgelopen vier jaar had beleefd, nog eens door te maken.

„Willen jullie wel geloven,” zei hij eindelijk, „dat ik brand van nieuwsgierigheid naar wat jullie beleefd hebben. Ik dacht, dat je nog steeds in Emden woonde. Ik wist ook niet, dat vader was overleden. In Emden hoorde ik dat en daar vertelden ze mij

86

„Als ik het verkeerd zeg, moet jij het maar verbeteren, Chiel!” zei Maaïke.

En zo kreeg Joost ten slotte toch een verhaal waar hij iets uit wijs kon worden.

Toen moeder klaar was met haar verhaal, zei vader: „Als ik het nu goed begrijp, hebben jullie maar één helft van de kaart?”

„Ja vader, kijk, hier heb ik hem. Die heb ik bij Lendert onder de estrik weggehaald!”

„Precies, en dan heeft Hein de Pil de andere helft?”

„Ja, ik had dat stuk net uit het gat gehaald, toen hij binnenkwam en het uit mijn handen rukte. Hij meende toen, dat de tweede helft nog in het gat lag. Zodoende kon ik het huis uitkomen.”

„Nu hebben jullie alles verteld wat je weet over die twee helften, is 't niet?” vroeg Joost.

„Jazeker, meer is er niet te vertellen,” zei Maaïke.

„Dat denken jullie maar! Ik kan er nog een klein stukje bij vertellen, want ik heb Hein de Pil ontmoet.”

„Vader!” schreeuwde Chiel.

„En bij die ontmoeting heb ik hem de andere helft afhandig gemaakt. Kijk maar!” En bij deze woorden haalde hij de kaart te voorschijn en liet hem aan het verbaasde gezin zien.

Natuurlijk moest Joost toen het avontuur vertellen, dat hij beleefd had in „Zeemans Welvaren”.

En zo waren dus de twee helften eindelijk weer bij elkaar.

Van slapen kwam die nacht niet zo heel veel terecht. De mensen hadden te veel te verwerken gekregen.

Maar wat hinderde dat? Vader was weer thuis en nu zou zeker alles terechtkomen!

88

ook, dat jij met de kinderen naar Laag-Bussum was teruggegaan, Maaïke.”

„Er zat niets anders voor me op, Joost. Wat moest ik langer in dat verre en vreemde Emden doen?”

„Maar lieve vrouw, waar heb jij al die jaren van geleefd?”

„Ik heb gesponnen voor de oude Arnout Lambrechtsz uit Naarden en van het geld, dat ik daarmee verdiende, hebben we geleefd, Joost.”

„Maar het geld van grootvader dan?”

„Da's mijn schuld, vader, ik ben zo ontzettend dom geweest!” riep Chiel ineens. „Ik had de twee helften en die lelijke Hein de Pil heeft er één gestolen.”

„Ho ho Chiel, zo moet je niet praten, jongen,” kwam Maaïke ertussen. „'t Is jouw schuld niet! Jij hebt je best gedaan om de andere helft te krijgen en dat zou je nog gelukt zijn ook als ...”

„Ja, als die lelijke Hein de Pil niet net was binnengekomen!” schreeuwde Chiel, „als ik die vent ...”

„Wacht eens even, Chiel,” begon Joost. „Je snapt toch wel, dat ik er geen spaan van begrijp. Waarover hebben jullie het nu eigenlijk? Hoe kon Hein de Pil die tweede helft krijgen? Heeft hij die soms hier weggehaald?”

„Welnee vader, bij Lendert Zoetebier! Dat was ook al zo'n mooie sinjeur! Die haalde de kaart stilletjes uit moeders bijbel en de helft, die grootvader hem te bewaren had gegeven, hield hij thuis. Zodoende had hij toen de twee helften. En daarom ben ik toen naar Naarden gegaan om bij Arnout op de weverij te werken.”

„Wacht eens even, Chiel,” begon Joost. „Ik kan er nog geen touw aan vastknopen. Hoe kon Lendert nu die kaart stelen uit moeders bijbel?”

„Kijk Joost, dat zit zo!” begon moeder Maaïke nu. „Nee Chiel, laat mij het nu eens kalm aan je vader vertellen. Jij vindt je direct veel te veel op en zodoende begrijpt vader het niet!”

Chiel knikte. Veel liever had hij het verhaal aan vader gedaan, maar moeder ging voor.

87

XII. DE TWEE HELFTEN DOEN HUN DIENST

De beide volgende dagen deden vader en zoon niet veel anders dan de kaart bestuderen. De twee helften werden tegen elkaar gelegd en toen gingen ze punt voor punt de tekening na. Eindelijk was het zover, dat ze zich een vrij goed beeld konden vormen van de situatie in de melkbocht.

Toen dit het geval was, werd er een avond vastgesteld waarop vader en Chiel als schatgravers zouden optreden. Om onnodige belangstelling te voorkomen, spraken zij af, dat het zou gebeuren bij nacht, maar dan een nacht waarin het volle maan zou zijn.

Gewapend met een flinke lantaarn en een paar stevige spaden gingen vader en Chiel erop af. Ze hadden de kaart goed in hun hoofd geprent, maar toch voor alle zekerheid de twee helften meegenomen. Mochten zij soms vastlopen, dan konden ze altijd de kaart nog raadplegen.

De melkbocht bleek groter te zijn dan zij hadden gedacht. Het was een behoorlijke lap grond en zonder kaart zou het eenvoudig onbegonnen werk geweest zijn daarin te gaan graven. Grootvader had het plaatsje heel goed gekozen.

Eerst zochten ze het beginpunt op en toen werd het „aftreden” zoals dat heet: zes stappen naar rechts, dan weer drie naar links en zo ging dat kris-kras door het land tot ze eindelijk op een plek kwamen waarvan het volgens de kaart vrij zeker was, dat daar de pot met geld zich zou bevinden.

Voorzichtig werd de spa in de grond gestoken bij de buitenste cirkel. Er was daar op de kaart namelijk een grote cirkel aangegeven, met daarbinnen een kleinere. Die kleinere gaf de plaats aan waar de pot moest zitten. Grootvader had daar omheen de grote cirkel getekend om aan te duiden, dat bij die buitenste cirkel het graven moest beginnen. Op die manier liep men niet

89

de kans de stenen pot stuk te stoten. Er zat wel een leren zak omheen, doch die zou het stukstoten niet kunnen voorkomen. Chiel's vader haastte zich niet bij dit werk. Waarvoor zou hij dat ook doen? Hij stond ten slotte op land, dat zijn eigendom was en hij groef naar een pot, die hem rechtens toebehoorde. Wat viel er dus te haasten? Ze waren hier niet aan het stelen! Langzaam groeven ze dus van de buitenste cirkel af naar binnen tot ze eindelijk bij het gewichtige plaatsje kwamen. De spaden gingen nu heel diep de grond in en zo werd de pot uit zijn omgeving losgemaakt en kwam duim voor duim naar boven. Eindelijk was hij geheel los en greep Turenhout de zak bij de strop. „Sakkerlijsjes, Chiel,” zei hij lachend, „wat is die zak zwaar, daar kan een aardige duit inzitten.” „Maar de stenen pot weegt ook wat, vader.” „Weet ik wel, maar als ik het gewicht daarvan aftrek, blijft er nog genoeg gewicht over voor de klinkende munt.” Vlug werd het gat dichtgemaakt en daarop trokken vader en zoon in triomf met de rijke buit naar huis.

90

De dagen die nu volgden, waren druk. Er moest een bestemming gezocht worden voor het geld. Men kon het maar niet stiltejes gaan opmaken. Dan was er later niets meer. Allerlei plannen werden er ontworpen, maar bleken later onuitvoerbaar. Dat kwam voornamelijk door het houten been van vader Joost. Chiel had graag weer een boerderij gekocht, maar moeder vond, dat een boer met een houten been niets waard was. „Een boer moet goed uit de voeten kunnen,” zei ze, „en dat kan je vader jammer genoeg niet.” Best, maar wat dan? Eindelijk viel het woord „weverij”. Dat kwam doordat Chiel op een keer vertelde over de weverij van Arnout Lambrechtsz. Maar die was verwoest, gelijk heel Naarden verwoest was. Alle huizen waren verbrand en op last van Don Frederik waren de grachten met het puin daarvan gevuld. Nooit mocht de stad meer worden opgebouwd, had de Spanjaard gezegd. „Nou, nooit,” zei Joost, „nooit is een woord, dat je nooit moet gebruiken. Naarden zal best weer worden opgebouwd. De vraag is maar: wanneer?” „Vader!” kwam Chiel toen ineens, „die melkbocht, dat stuk land waar we de schat hebben opgegraven, die is toch van ons?” „Natuurlijk jongen, dat is het enige stuk grond, dat je grootvader niet heeft verkocht.” „Als we daar dan eens een huis en een weverij bouwden?” Chiel straalde, toen vader en moeder direct op zijn idee ingingen. Dat was de oplossing. Geld hadden ze genoeg, de grond lag klaar: vlak aan de weg. Zo duurde het niet lang of er verrees een flinke weverij met een mooi huis er naast. Het werd de weverij van „Joost Turenhout en zoon”. Turenhout leerde het vak vlog en klanten kwamen er genoeg. In Naarden waren vroeger veel laken- en linnenweverijen geweest en nu die allemaal vernield waren, was er behoefte aan een flinke weverij. Toen de zaak goed en wel draaide en Turenhout al met vijf knechts werkte, kwam er op een dag een mannetje de werkplaats binnenlopen in wie Chiel direct Lendert, de koster, her-

92

Moeder en Keetje zaten bij 't vuur.

Toen de mannen vertrokken, lagen ze in bed, maar moeder zei, dat ze toch onmogelijk konden slapen. De spanning was veel te groot en daarom waren ze bij 't vuur gaan zitten. Dat was voor vader en Chiel ook veel leuker. Ze kwamen dan na hun zware tocht in een verlicht en verwarmd vertrek.

Onder het wachten had Keetje een pot gruttenbrij gekookt, want na zo'n zwaar werkje zouden de mannen wel honger hebben, meende moeder.

't Was al na middernacht toen ze binnenstapten. Het eerste wat moeder zei was: „Ba Joost, wat ziet dat ding er uit. Allemaal klare modder.”

„Da's nogal duidelijk, vrouw! We hebben de zak zo uit de modder gegraven en wanneer er geen ijs in de sloten gelegen had, zou ik hem wel even schoon gespoeld hebben, maar dat ging nu niet. Wacht, ik zal de zak losmaken, dan halen we de pot eruit en gooien de zak buiten!”

Zo gebeurde het en een ogenblik later stond de pot met geld op tafel. Grootvader had er een droge varkensblaas omheen gebonden en toen die was losgemaakt, zagen ze de goud- en zilverstukken liggen.

„Wat een geld!” zuchtte moeder. „Joost, wat moeten wij ermee beginnen?”

„Maak je maar geen zorg, vrouw, dat komt best in orde. Wat denk je, we zullen nu maar niet meer gaan tellen, vind je wel?”

„O foei nee, laten we maar gauw naar bed gaan.”

„We zullen eerst God danken,” zei haar man. „Dat hebben we ook gedaan, toen ik gezond thuiskwam en dat moeten we nu weer doen. We hebben nu immers geen geldzorgen meer.”

Allen knielden daarop neer bij hun stoel en hardop dankte Joost Turenhout de Heer voor Zijn grote goedheid.

Daarop gingen ze doodmoe naar bed.

Chiel zei alleen nog, dat hij de twee helften graag wilde bewaren, als een aandenken aan zijn verstandige grootvader. Hij was trots, dat hij naar die grootvader genoemd was, zei hij.

91

kende. Hij vroeg Turenhout te spreken en verzocht hem of hij op de weverij mocht komen werken. Hij en Neeltje leden gewoon honger. Ze zaten nog altijd bij familie in Laren, maar die was hen ook liever kwijt dan rijk. Turenhout behoefde over deze vraag niet lang na te denken. Hij koesterde niet de minste wrok tegen Lendert, ofschoon die hem toch lelijk te pakken had gehad.

Chiel pruttelde nog wat, maar Joost en Maaike waren het gauw eens.

„Wij mogen nooit wraak nemen, Chiel,” zei moeder. „Wat de mensen ons ook aandoen, we moeten dat in Gods hand overgeven. De Here Jezus is voor onze zonden op de aarde gekomen. Alles wil Hij ons vergeven, zouden wij het dan ook niet doen tegenover onze medemensen?”

Zo kreeg Lendert werk op de weverij van Joost Turenhout en zoon. En toen het huis bij de werkplaats gereed was, kreeg Lendert het huisje over het brugje, waar hij met Neeltje mocht wonen. Op een goede dag kwam Jochem Lubbertsz opdagen. Dat was een vreugde. De twee jongens spraken nog eens over alles wat ze beleefd hadden.

Jochem wist te vertellen, dat Hein de Pil verdronken was. Die ongelukkige man had maar steeds zijn dwaze leven van veel drinken voortgezet en dat was nu zijn treurig einde geworden.

En Chiel vertelde Jochem nu het verhaal van de twee helften. Toen hij uitgesproken was, bleef het een tijd stil.

„Zeg Chiel,” vroeg Jochem toen opeens, „ik heb jou nu wel over die twee helften horen praten, maar gezien heb ik ze nooit. Zijn die er nog?”

„Jongen, ja,” zei Chiel, „die bewaar ik zuinig. Grootvader Machiel heeft de kaart getekend. Kom maar mee naar binnen, dan zal ik ze jou laten zien.”

En zo zaten de jongens weldra over de geelgeworden, veromfaaide helften van grootvaders kaart gebogen, de twee helften, die zoveel avonturen hadden beleefd en die zoveel geluk hadden gebracht voor de familie Turenhout.

93

INHOUD

I. De koster komt op ziekenbezoek	7
II. Moeder vertelt Chiel van de twee helften	16
III. „Dat kan niemand anders gedaan hebben dan de koster!”	22
IV. Chiel wordt weversknecht	30
V. Gelukkig zitten er kieren in de zolder	38
VI. Het Spaanse gevaar	48
VII. Chiel zet de koster en z'n vrouw achter slot	54
VIII. „Ik heb de twee helften!”	62
IX. Hein de Pil is er ook nog!	68
X. Hein loopt lelijk in de val	77
XI. Voetstappen op het brugje	83
XII. De twee helften doen hun dienst	89